

Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu
Katedra rekreologie a cestovního ruchu

Genius loci v cestovním ruchu
(Genius loci Českého ráje)
Bakalářská práce

Autor: Martin Bušek
Studijní obor: Management cestovního ruchu

Vedoucí práce: prof. RNDr. Josef Zelenka, CSc.

Hradec Králové

duben 2015

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracoval samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Hradci Králové dne 11.4.2015

Martin Bušek

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce prof. RNDr. Josefu Zelenkovi, CSc. za metodické vedení práce a cenné rady, které mi při zpracování poskytl.

Anotace

Cestování a turismus jsou dostupnější stále většímu počtu lidí a stávají se běžnou součástí jejich života. Zážitek a zvláštní atmosféra místa jsou přitom jejich velmi podstatným prvkem. S tím úzce souvisí percepce krajiny a genius loci, přičemž v této problematice doposud existuje jen malé množství výzkumných prací.

Tato práce se formou empirického výzkumu, sestávajícího ze strukturovaných rozhovorů s respondenty na vybraných lokalitách Českého ráje, pozorování a introspekce, zabývá otázkami, zda je genius loci na těchto místech pociťován a zda jeho vnímání ovlivňují atmosférické podmínky, fáze dne, roční období a vnitřní faktory subjektu.

Na základě obsahové analýzy oficiálních webových stránek Českého ráje, vybraných lokalit a ubytovacích zařízení, a výsledků empirického výzkumu práce zjišťuje, zda by byl budoucí hlubší výzkum této problematiky přínosný pro destinační marketing a management.

Annotation

Title: Genius Loci in Tourism (Genius Loci of the Bohemian Paradise)

Travelling and tourism are available to more and more people and are becoming a regular part of their lives. Experience and a unique atmosphere of a place are at the same time their very important elements. This fact involves landscape perception and genius loci but only very few research studies are dedicated to this problem area yet.

The present Bachelor Thesis uses empirical research consisting of structured interviews with respondents in selected areas of the Bohemian Paradise, observation and introspection, and examines whether genius loci in these places is perceived and if this perception is affected by atmospheric conditions, phases of the day, seasons and internal factors of entity.

Based on a content analysis of the official website of the Bohemian Paradise, selected locations and accommodation facilities and the results of empirical research, the present Bachelor Thesis investigates whether future in-depth research on this issue would be beneficial for destination marketing and management.

Obsah

1	Úvod.....	1
2	Cíl práce a metodika zpracování.....	2
3	Teoretická část.....	5
3.1	Percepce krajiny	5
3.2	Genius loci.....	8
4	Praktická část	13
4.1	Destinace Český ráj	13
4.1.1	Analýza webových stránek vybrané lokality z pohledu genia loci.....	19
4.2	Volba a charakteristika míst výzkumu	22
4.3	Vlastní empirický výzkum	23
4.3.1	Prachovské skály – Vyhlídka Míru.....	23
4.3.2	Prachovské skály – Zátíší skály s mechem a zlomeným stromem	29
4.3.3	Trosky.....	32
4.3.4	Humprecht	37
4.3.5	Údolí Plakánek.....	41
4.3.6	Valečov - hrad	45
4.3.7	Valečov – skalní byty	51
4.3.8	Vrch Zebín	56
4.4	Zpracování výsledků.....	58
5	Shrnutí a diskuze výsledků	64
6	Závěry a doporučení	67
7	Seznam použitých zdrojů	69
8	Přílohy.....	71
1)	Prachovské skály – Vyhlídka Míru	71
2)	Prachovské skály – Zátíší skály s mechem a zlomeným stromem.....	79
3)	Trosky	80

4)	Humprecht.....	87
5)	Údolí Plakánek.....	91
6)	Valečov - hrad.....	96
7)	Valečov – skalní byty.....	103
8)	Vrch Zebín.....	107

Seznam obrázků

Obr. 1 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 6. 9. 2014	24
Obr. 2 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 12. 10. 2014.....	26
Obr. 3 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 29. 12. 2014.....	27
Obr. 4 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 6. 1. 2015	29
Obr. 5 Prachovské skály - Zátíší skály 7. 9. 2014	30
Obr. 6 Prachovské skály - Zátíší skály 12. 10. 2014.....	31
Obr. 7 Prachovské skály - Zátíší skály 29. 12. 2014.....	32
Obr. 8 Trosky 23. 7. 2014	33
Obr. 9 Trosky 28. 10. 2014.....	36
Obr. 10 Trosky 27. 1. 2015.....	37
Obr. 11 Humprecht 6. 6. 2014	38
Obr. 12 Humprecht 20. 9. 2014	39
Obr. 13 Humprecht 27. 1. 2015	41
Obr. 14 Údolí Plakánek 28. 8. 2014.....	43
Obr. 15 Údolí Plakánek 31. 12. 2014.....	45
Obr. 16 Valečov - hrad 12. 8. 2014.....	46
Obr. 17 Valečov - hrad 15. 8. 2014	47
Obr. 18 Valečov - hrad 21. 9. 2014.....	49
Obr. 19 Valečov - hrad 30. 12. 2014	50
Obr. 20 Valečov - skalní byty 12. 8. 2014.....	52
Obr. 21 Valečov - skalní byty 21. 9. 2014.....	53
Obr. 22 Valečov - skalní byty 19. 10. 2014.....	54
Obr. 23 Valečov - skalní byty 19. 10. 2014	55
Obr. 24 Valečov - skalní byty 30. 12. 2014.....	56
Obr. 25 Vrch Zebín 14. 8. 2014	57
Obr. 26 Vrch Zebín 31. 12. 2014.....	58
Obr. 27 Pocítění genia loci u respondentů	59
Obr. 28 Pozitivní, neutrální a negativní dojmy	59
Obr. 29 Vliv vnějších faktorů na vnímání genia loci	60
Obr. 30 Nejčastější sdělení Prachovské skály - Vyhlídka Míru.....	61
Obr. 31 Nejčastější sdělení Trosky.....	61
Obr. 32 Nejčastější sdělení Humprecht.....	62

Obr. 33 Nejčastější sdělení Údolí Plakánek.....	62
Obr. 34 Nejčastější sdělení Valečov – hrad	63
Obr. 35 Nejčastější sdělení Valečov - skalní byty	63
Obr. 36 Prachovské skály – Vyhlídka Míru 6. 9. 2014.....	71
Obr. 37 Prachovské skály - vyhlídka Míru 6. 9. 2014.....	72
Obr. 38 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 6. 9. 2014	73
Obr. 39 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 7. 9. 2014	74
Obr. 40 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 28. 9. 2014.....	75
Obr. 41 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 12. 10. 2014.....	75
Obr. 42 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 29. 12. 2014.....	76
Obr. 43 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 29. 12. 2014.....	77
Obr. 44 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 6. 1. 2015	78
Obr. 45 Trosky 23. 7. 2014.....	80
Obr. 46 Trosky 23. 7. 2014.....	81
Obr. 47 Trosky 12. 8. 2014.....	82
Obr. 48 Trosky 11. 10. 2014.....	83
Obr. 49 Trosky 11. 10. 2014.....	83
Obr. 50 Trosky 28. 10. 2014.....	85
Obr. 51 Trosky 27. 1. 2015.....	86
Obr. 52 Humprecht 10. 8. 2014	88
Obr. 53 Humprecht 30. 12. 2014.....	89
Obr. 54 Humprecht 30. 12. 2014.....	90
Obr. 55 Údolí Plakánek 11. 8. 2014.....	91
Obr. 56 Údolí Plakánek 28. 8. 2014.....	92
Obr. 57 Údolí Plakánek 27. 9. 2014.....	93
Obr. 58 Údolí Plakánek 27. 9. 2014.....	94
Obr. 59 Valečov - hrad 12. 8. 2014.....	96
Obr. 60 Valečov- hrad 15. 8. 2014	97
Obr. 61 Valečov - hrad 19. 9. 2014.....	98
Obr. 62 Valečov - hrad 21. 9. 2014	99
Obr. 63 Valečov - hrad 19. 10. 2014	100
Obr. 64 Valečov - hrad 30. 12. 2014	101
Obr. 65 Valečov - hrad 8. 2. 2015.....	102

Obr. 66 Valečov - skalní byty 15. 8. 2014.....	103
Obr. 67 Valečov - skalní byty 21. 9. 2014.....	104
Obr. 68 Valečov - skalní byty 30. 12. 2014.....	106
Obr. 69 Vrch Zebín 14. 8. 2014	107
Obr. 70 Vrch Zebín 18. 10. 2014.....	108
Obr. 71 Vrch Zebín 31. 12. 2014.....	109

1 Úvod

Téma práce bylo zvoleno s ohledem na to, že v problematice percepce krajiny a genia loci v současné době neexistuje dostatečné množství výzkumných prací. Tato práce by měla přispět, na základě poznatků z teoretické části, pomocí případové studie k zodpovězení otázky, zda je genius loci na vybraných místech Českého ráje pociťován, které faktory ovlivňují vnímání genia loci, zda je vhodný budoucí hlubší výzkum této problematiky, a zda závěry z něj mohou být přínosem pro destinační marketing a management. Lokalita Českého ráje byla zvolena pro velké množství přírodních a kulturních atraktivit, a pociťování genia loci se zde tedy dá předpokládat.

Teoretická část práce je zaměřena na charakteristiku pojmů percepce krajiny a genia loci, jejich porovnání v dostupné literatuře a vědeckých pracích, a popisuje dosavadní výzkum percepce krajiny a genia loci, jenž byl realizován Univerzitou Hradec Králové.

V praktické části je popisován Český ráj a následně jeho vybrané lokality v souvislosti s vnímáním genia loci. Dále je zmapována práce s geniem loci na oficiálních webových stránkách Českého ráje, vybraných lokalit a ubytovacích zařízení.

V daných lokalitách je poté realizován empirický výzkum percepce krajiny a chování návštěvníků v kontextu vnímání genia loci a na zkoumaných lokalitách je zjišťováno, jak tato místa na návštěvníky působí v proměnách dne a roku. Součástí výzkumu je i introspektivní vyjádření pocitů autora (tazatele) z daného místa a jeho hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem.

Další část shrnuje a diskutuje výsledky výzkumu, a to zejména zda je genius loci na daných místech pociťován a jaké faktory ovlivňují člověka při jeho vnímání.

V závěru práce je posouzeno, zda jsou zjištěné faktory ovlivňující vnímání genia loci totožné s původními předpoklady, a zda by byl následný hlubší výzkum percepce krajiny a genia loci přínosný pro marketingovou strategii a destinační management.

2 Cíl práce a metodika zpracování

Teoretická část práce má za cíl uvést problematiku genia loci a percepce krajiny, jež jsou podstatou této práce. Na základě obsahové analýzy informací, získaných z dostupné literatury a vědeckých prací, byly vysvětleny a analyzovány pojmy percepce krajiny a genius loci a popsán jejich dosavadní výzkum.

Praktická část úzce navazuje na teoretické koncepty percepce krajiny a genia loci ověřováním těchto konceptů v případové studii percepce několika lokalit krajiny Českého ráje. Region byl v kapitole 4.1 (Destinace Český ráj) popsán z hlediska přírodních a kulturních atraktivit a v souvislosti s vnímáním genia loci. Jedním z cílů praktické části v kapitole 4.1.1 (Analýza webových stránek vybrané lokality z pohledu genia loci) bylo také zjistit, zda je s geniem loci pracováno na oficiálních webových stránkách Českého ráje, vybraných lokalit a ubytovacích zařízení, a to pomocí zmapování a analýzy fotografií obsažených na těchto webových stránkách. Následně byly vybrané lokality v kapitole 4.2 (Volba a charakteristika míst výzkumu) detailněji specifikovány.

Dále je práce zaměřena na prokázání, zda byl genius loci na vybraných lokalitách Českého ráje pociťován, a v proměnách dne a roku zjišťovala, které faktory jeho vnímání ovlivňovaly. V kapitole 4.3 (Vlastní empirický výzkum) byl realizován kvalitativní výzkum percepce krajiny a chování návštěvníků v kontextu vnímání genia loci v Českém ráji.

Empirický výzkum hledal odpovědi na následující otázky:

1. Je genius loci na sledovaných lokalitách Českého ráje návštěvníky pociťován?
2. Které vnější faktory nejvíce ovlivňují vnímání genia loci?
3. Ovlivňují vnitřní faktory subjektu (návštěvníka) jeho vnímání genia loci?

Pro výzkum byly stanoveny hypotézy, jejichž platnost byla ověřena:

1. Na vybraných místech Českého ráje je pociťována přítomnost genia loci.
2. Vnímání genia loci je ovlivňováno atmosférickými podmínkami.
3. Vnímání genia loci je ovlivňováno fází dne.
4. Vnímání genia loci je ovlivňováno ročním obdobím.
5. Vnímání genia loci je ovlivňováno vnitřními faktory subjektu.

Pro kvalitativní výzkum byla vybrána místa, na nichž se silné působení genia loci dá předpokládat, a jež jsou zároveň relativně dobře známá a navštěvovaná. Průzkum probíhal v nejrůznějších úsecích dne a roku a za rozdílných atmosférických podmínek.

Výzkumný soubor respondentů byl definován pouze osobami prožívajícími kontakt s daným místem bez ohledu na jejich věk a pohlaví. Věk respondenta jako jeden z možných faktorů ovlivňujících vnímání genia loci je důležitý, ale vzhledem k citlivosti tohoto údaje byl pouze odhadnut a zaokrouhlen. Taktéž počet návštěvníků ve sledovaném časovém úseku na daném místě byl odhadován a zaokrouhlen. Z tohoto počtu vychází procentní podíl výzkumného souboru respondentů.

Před oslovením respondentů byl ponechán čas pro jejich nerušené setkání s geniem loci na daném místě. S jednotlivci, dvojicemi či menšími skupinkami lidí byl veden strukturovaný rozhovor s otevřenými otázkami vztahujícími se k pocitům a vnímání respondentů, jež měl odpovědět na výzkumné otázky a tím potvrdit či vyvrátit stanovené hypotézy.

Terénní výzkum byl vybrán s ohledem na zjištění co nejkvalitnějších údajů od respondentů i tazatele. Respondentům byly pokládány otázky: „Vyvolává ve vás toto místo nějaké pocity? Oslovuje vás dané místo něčím?“ Doplňující otázky pro podporu vyjádření respondenta poté byly: „Připomíná vám toto místo něco? Vyvolalo ve vás nějaké vzpomínky?“ V případě neochoty respondenta odpovídat bylo od dalšího dotazování upuštěno.

V průběhu empirického výzkumu bylo přímé dotazování doplněno o zúčastněné pozorování dvojic či menších skupinek lidí, jelikož bylo zjištěno, že byli respondenti při vyjadřování svých pocitů mezi sebou sdílnější než vůči tazateli, čili neznámé třetí osobě.

Součástí výzkumu bylo i introspektivní vyjádření pocitů tazatele z daného místa a jeho hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem, aby dokázal lépe vyhodnotit odpovědi respondentů v návaznosti na daný okamžik a potvrdil či vyvrátil výše stanovené hypotézy. V kapitole 4.3 (Vlastní empirický výzkum) bylo provedeno shrnutí závěru výzkumu zkoumaných lokalit v průběhu dne a roku s ukázkami fotografií a odpovědí respondentů dokumentujícími ducha místa

daného okamžiku. Zbývající data z výzkumu a fotodokumentace byly vloženy do kapitoly 8 (Přílohy).

U oslovených respondentů bylo z jejich odpovědí v kapitole 4.4 (Zpracování výsledků) graficky procentuálně zobrazeno a posouzeno, zda byl či nebyl genius loci v daných lokalitách pociťován, zda byly dojmy pozitivního, neutrálního či negativního charakteru, které vnější faktory vnímání genia loci ovlivňovaly, a byla zaznamenána nejčastější sdělení návštěvníků, jež pravděpodobně poukazují na jeho vnímání.

Práce si dále kladla za cíl posoudit na základě empirického výzkumu a analýzy oficiálních webových stránek Českého ráje, vybraných lokalit a ubytovacích zařízení, zda by byl genius loci a jeho následný hlubší výzkum přínosný pro destinační marketing a management.

3 Teoretická část

Prožívání a zážitky jsou dle Štyrského v Šípek a Štyrský (2007) neopakovatelné, mají velký potenciál, a významnou měrou podněcují touhu člověka po poznání, jeho potřebu cestovat a tím ověřovat své schopnosti orientovat se v cizím prostředí.

Vědou, zabývající se jevy, jakými jsou naplňování volného času, poznávání cizího prostředí a cestování, je dle Šípka v Šípek a Štyrský (2007) geopsychologie. Tento termín je však v literatuře doposud málo zavedený a obsahově nenaplněný. Častěji je uváděn pojem psychogeografie, jež se zabývá vnímáním prostředí, jeho vlivem na chování člověka, řeší globalizační vlivy na psychiku lidí, globální sociální změny a dopady globalizace světového prostoru. Autoři zabývající se psychogeografií jsou většinou profesně geografové a snaží se rozšířit své poznatky v oblasti psychologie, geopsychologie považuje naopak za základ psychologii.

Psychogeografie se dle Šípka v Šípek a Štyrský (2007) zabývá vnímáním okolí, přičemž krajina v člověku oživuje psychické stavy, nálady a zkušenosti, a tyto vnímané podněty jsou transformovány aktuálním rozpořením i dlouhodobými stavy člověka.

Vnímání okolí v souvislosti s psychickými stavy a náladami úzce souvisí s percepcí krajiny a *geniem loci*.

3.1 Percepce krajiny

V odborné literatuře je krajina podle Zelenky v Zelenka a kol. (2008) zkoumána z různých pohledů, ať už architektonického, estetického, uměleckého, historického, ochránářského, účelového či prožitkového.

Přestože se autoři zabývají odlišnými pohledy na krajinu, všechny spojuje ovlivnění vlastním vnímáním krajiny, tedy percepcí, již popisuje Siwek (2011, s. 70): *„Pojmem percepce označujeme nejobecněji vnímání. Je to proces, během něhož vzniká v lidském vědomí obraz reality. Realitou rozumíme okolní svět, prostředí, které člověka obklopuje a jehož kvality poznává svými smysly.“*

Yi-Fu Tuan (1990) definoval percepci jako odezvu lidských smyslů na vnější podněty a jako aktivitu vedoucí k jejich třídění, čili zdůraznění jedněch na úkor druhých, v krajním případě až jejich úplné potlačení.

Hynek (1984, s. 58) píše: *„Percepce je odezvou prostředí v člověku, vztahem člověka k okolnímu světu, jeho prožíváním i působením na něj. Odpovídá na otázku: jak se díváme na svět kolem nás, co v nás zanechává, probouzí, jak nás ovlivňuje, vzbuzuje-li v nás libost či nelibost. Vztah subjektu k objektu v percepci jako činnosti dává informaci o hodnotách a ne o podstatě objektu. V širším smyslu bývá percepce prostředí chápána právě jako hodnotově orientační činnost.“*

Při procesu percepce krajiny se dle Hynka (1984) tedy nejedná o pasivní odraz skutečnosti, ale o aktivní činnost subjektu ovlivněného kulturním a sociálním prostředím, jeho úrovní poznání, potřebami a jejich hierarchií. Podle toho, kdo je subjektem, zda jedinec, sociální skupina či společnost jako celek, mění se charakter hodnotově orientační činnosti.

Filozof Heidegger podle Siwka (2011) zcela zavrhl schéma subjekt – objekt, a tvrdí, že není nutné zabývat se tím, co je objektivní a subjektivní, jelikož vše existuje pouze v interakci subjektu a objektu. Není třeba se ptát, do jaké míry je pozorovaný objekt reálný, reálné je totiž jen pozorování samotné. Heidegger dále tvrdí, že člověk svým pozorováním a aktivitou sleduje vlastní praktické cíle, protože věci, z nichž bude mít nějaký prospěch, sleduje podrobněji než ty, jež jsou pro něj „nepraktické“.

Geografický přístup k otázkám percepce se ale podle Siwka (2011) od toho filozofického liší především snahou o užší vymezení vnímaných objektů. Velkým počtem geografů, kteří se zabývají problematikou percepce, jsou urbanisté a architekti, soustředící svůj zájem na města, jako např. Matlovič, Ira či Šuška. Další početnou skupinu tvoří geografové píšící o percepci prostoru jako životního prostředí, např. Hynek, Hynková, Ira. Malý je počet geografů věnujících se percepci kulturní krajiny, např. Hynek, Ira či Klima.

Výsledkem zkoumání vnímání prostoru je podle Siwka (2011) mentální mapa, jež je odrazem okolního světa ve vědomí člověka a je hlavním nástrojem pro orientaci jedince při aktivitách v průběhu jeho života. Jak Siwek (2011, s. 76) vysvětluje: *„Percepce geografického prostoru je obraz okolního světa, který si každý člověk*

vytváří ve svém vědomí, svým jedinečným způsobem a na základě zkušeností v podobě mentální mapy.“

Percepce krajiny má velký význam v cestovním ruchu. Lidé, jak píše Pásková, Zelenka v Zelenka a kol. (2008), při rekreaci a cestování vyhledávají různé typy krajín a scénérií, jež je motivují k opakované návštěvě a při jejich vnímání jsou lidé obohacováni, mění své názory a percepce.

Z pohledu cestovního ruchu je proto důležité provádět výzkum percepce a preferencí různých typů krajín a scénérií v nich. Jak uvádí Pásková, Zelenka v Zelenka a kol. (2008), byl v roce 2005 Univerzitou Hradec Králové realizován terénní výzkum percepce krajiny v šesti různých oblastech České republiky, zaměřen na ověření a zlepšení metodiky tvorby kognitivních a percepčních map, jež slouží k výzkumu vztahu člověka ke kulturní krajině, respektive procesu odčizování člověka přírodě. V každé z oblastí (Praha, Šumava, Český ráj, Krkonoše, Lednicko-valtický areál, České středohoří) byla vybrána sada 100 fotografií podle různých typů scénérií krajiny. Fotografie byly přibližně stovkou návštěvníků jednotlivých oblastí v rovnoměrném věkovém zastoupení hodnoceny na pětibodové škále. Výstupem tohoto výzkumu bylo deset nejlépe a pět nejhůře hodnocených scénérií sledované krajiny, u kterých byly diskutovány důvody tohoto hodnocení a také pocity a dojmy vyvolané danou scénérií. Jako nejrušivější prvek krajiny byly pocíťovány nejrušivější antropogenní vlivy. Pokud však byly v souladu s přírodou, byly naopak hodnoceny nejpozitivněji. Z realizace tohoto výzkumu vyplynuly problémy ohledně přílišné délky dotazování, omezená vyjadřovací schopnost respondentů a náročnost vyhodnocení nestrukturovaných odpovědí. Závěrem tohoto výzkumu bylo mimo jiné zjištěno, že výsledky mohou být dále využity v ekologii, diskusi o prostředí, v němž se člověku dobře žije, obohacuje jej a podporuje jeho vztah k přírodě.

Na základě tohoto výzkumu podle Páskové, Zelenky v Zelenka a kol. (2008) v roce 2007 Univerzita Hradec Králové realizovala další výzkum percepce krajiny s cílem ověřit výsledky z roku 2005 a rovněž zjistit, které typy krajiny návštěvníky nejvíce přitahují a co tuto přitažlivost způsobuje. Po zkušenostech z výzkumu v roce 2005 došlo k podstatnému zkrácení délky rozhovoru a modifikaci metodiky. Výběr byl zúžen na 32 fotografií, jež respondenti hodnotili na pětibodové stupnici. Rovněž počet respondentů byl snížen na padesát. Jako pilotní výzkum pro ověření bylo

vybráno Křivoklátsko. Výsledky dotazování byly stejně jako v roce 2005 zpracovány statisticky s ohledem na environmentální aspekty percepce a faktory, jež mají pozitivní či negativní dopad na percepci. Závěry výzkumu potvrdily výsledky z roku 2005 a naznačily další možnou cestu v podobě laboratorních experimentů, jež by snížily náklady na výzkum a umožnily dotazování většího počtu respondentů.

3.2 *Genius loci*

Genius loci je na rozdíl od percepce krajiny těžko definovatelný, jelikož se jedná o pocit člověka a jistý stav jeho vědomí.

Pojem genius loci je podle Zelenky v Krámský a kol. (2009) velmi frekventovaný a často až zneužívaný, ale opravdu seriózních článků, knih a odborných publikací zabývajících se tímto tématem je velmi málo. Příčinami jsou pravděpodobně obtížnost výzkumu genia loci, jeho velmi omezená opakovatelnost a nemožnost ho objektivně popsat a klasifikovat. Výzkum je velmi obtížný, protože je nutno zkoumat a analyzovat velké množství subjektivních pocitů za odlišných situací.

Genius loci je podle Šípka (2001) často popisován jako duch místa působící na člověka. Lidé mají v takovém okamžiku pocit neopakovatelnosti či záhadnosti, jindy se poměřují s přírodou, pociťují vlastní bezvýznamnost, přičemž některé zvláštní okamžiky, podivuhodné atmosféry míst jsou ve skutečnosti jejich myšlenkami a vzpomínkami oživenými tímto prostředím. Genia loci jde snáze najít, pokud je cíleně hledán. Tento jev je psychologicky těžko popsatelný a je určován řadou vlivů, jež by se daly rozdělit na vnější faktory, jako jsou přírodní a kulturní atraktivita, roční období, fáze dne, atmosférické podmínky, přítomnost dalších lidí, dominantnost určité vůně nebo barvy, a dále na vnitřní faktory, jako je momentální psychický, fyzický a zdravotní stav, nálada, dosavadní zkušenosti, zážitky, věk či vzdělání daného člověka.

Vencálek (2005) píše, že genia loci je možno vnímat jako souhrn mimořádných vlastností a významů daného místa, jež jedinečně spojují lidské výtvořiny hmotné i nehmotné povahy s krajinou.

Dle Cílka (2004) je genius loci pevně ukotven do struktur, tvarů a barev dané krajiny. Cílek (2004, s. 10) dále píše: „*Genius loci je něco podobného jako „krajinný*

ráz“, ale je ještě méně uchopitelný. Asi nejlepší definice „ducha místa“ je to, že je důvodem, který neumíme pojmenovat, ale kvůli kterému se vracíme. Pojem genius loci může působit magicky a prchavě, ale ve skutečnosti je jednou z nejsilnějších esencí celé krajiny.“

Jak o genu loci píše Kroc (1999), může člověk přečíst mnoho knih, podívat se na dokumentární film či vyslechnout vyprávění někoho, kdo na daném místě byl, ale dokud se tam on sám neocitne, nedokáže si zcela představit, jak to na daném místě vypadá. A tak člověk sám pro sebe odkrývá místa, která již byla dávno nalezená a zažívá totožné pocity jako dávní objevitelé, přestože tam před ním byly již tisíce lidí.

Šípek v Zelenka a kol. (2008) o zvláštní atmosféře neboli genu loci píše, že je nejpravděpodobněji vnímán tam, kde pozorované objekty ztrácí pro člověka své aktuální či bývalé uplatnění nebo funkci, a přesáhne tak jejich funkční význam.

Z výše uvedeného je zřejmé a v praxi se prokazuje, že určité místo v daném okamžiku může působit na různé návštěvníky naprosto odlišně. Stejně odlišně může působit to samé místo na jednoho určitého člověka v proměnách dne a roku.

Zajímavé poznatky v oblasti genia loci přinesl podle Zelenky v Krámský a kol. (2009) výzkum provedený v letech 2006 až 2008 Univerzitou Hradec Králové, který navázal na předchozí výzkum percepce krajiny a vycházel z analýzy dostupných zdrojů, diskusí, sestavení metodiky pro výzkum v terénu, ze zkoumání, zabývající se možnostmi zprostředkovat genia loci pomocí moderních technologií, z mapování krajinných scénérií s pociťovaným geniem loci, a ze zkoumání faktorů ovlivňujících vznik a intenzitu genia loci. Předmětem tohoto výzkumu bylo zkoumání genia loci přírodních útvarů, lidmi vytvořených staveb, jejich kombinací a propojení včetně brownfields. Výzkum byl realizován zejména v roce 2007 nejen na několika místech České republiky, ale i např. na Velikonočním ostrově, Taiwanu či v New Yorku, přičemž genius loci stejných míst se v průběhu času proměňoval, někdy se ztrácel a jindy sílil, v některých případech se neměnil a zůstával stejný. Výzkum jasně potvrdil výrazný vliv výše uvedených faktorů na vnímání genia loci a taktéž hypotézu o psychické blízkosti genia loci a fenoménu domova. Přítomnost ostatních lidí genius loci ve většině případů snižovala, což má zřejmě souvislost s potřebou klidu a soustředění se na vnímání onoho ducha místa. Zajímavé je, že genius loci byl opakovaně nalezen i na místech, která většina lidí nevidí jako

krásná, naopak jsou obecně lidmi vnímána negativně. Jednalo se například o kanalizační systémy, opuštěné továrny či bývalý vojenský prostor.

Zelenka v Krámský a kol. (2009) na základě tohoto výzkumu uvádí, že běžné definice genia loci vycházející ze zvláštních, zpravidla „objektivně krásných“ míst, nejsou vždy platná, jelikož je možno genia loci vnímat i na bezesporu nehezkých místech, a naopak na „objektivně krásných“ místech nemusí být vždy pocíťován.

Lidé vnímají, jak píše Norberg-Schulz (1994), ducha místa zejména v prostředí domova, dále pak na místech vytvořených přírodou, jako jsou místa romantická (lesy, stromy, skály, drsná příroda často v propojení s vodními živly), pouštní krajina s horkým vzduchem a palčivým sluncem, bez stínu a života, stejně tak jako kulturní krajina, kde jsou přírodní atraktivity vhodně a citlivě doplněny kulturními, či člověkem vytvořené umělé místo, vyznačující se přítomností tajemných přírodních sil, jímž jsou například města, chrámy, paláce, hrady, zámky, pyramidy, obřadní místa apod.

Genia loci místa mohou utvářet i na první pohled nevýrazné objekty, od kterých by to jen málokdo čekal. K prožití takového genia loci jsou ovšem často zapotřebí určité znalosti či seznámení se předem s danou lokalitou. Štyrský v Zelenka (2009) popisuje vlastní setkání s geniem loci suché pláně Welwitschia na okraji národního parku Etoscha v Namibii, jehož utváří zvláštní pouštní rostliny Welwitschie podivné, které zde v extrémních podmínkách dosahují stáří až 1000 let, a když nad nimi ve čtyřicetistupňovém horku člověk stojí, proběhne mu hlavou úžasný příběh o spojitosti dějin lidstva a botanických rarit, a pokud by se chtěl vrátit do časů, kdy začaly tyto rostliny klíčit, musel by podniknout cestu do doby vlády Babenberků v Rakousku či dobytí Valencie z moci Maurů.

S prožitkem genia loci může souviset rovněž i kulinářská geografie. Podle Štyrského v Zelenka (2009) lze prožít nezapomenutelný okamžik například v historické hospůdce v Řeznu, kde se již zhruba ve 12. století zrodil recept na údajně nejchutnější světlý párek na světě. Poté, co se host usadí za masivní dřevěný stůl, začne vnímat vůni uzenářské pece a rázovitou obsluhou mu je přineseno „Sechs auf Kraut“, tedy šest na zelí.

Prožití genia loci v lomu poblíž Hořic popisuje Pilařová v Zelenka (2008). Z dochovaných fotografií v dobách těžby se jeví místo jako nepříjemné a pusté. Překvapivě rychle se ale tato pustina změnila v místo plné stromů s příjemnou

atmosférou za přispění místních lidí, kteří lom od dětství navštěvují a vyzdobili jej různými skalními rytinami, jež tvoří citlivé propojení antropogenních prvků s přírodou.

Vencálek napsal několik knih zabývajících se geniem loci některých krajů České republiky a Slovenska, kde popisuje setkání s duchem daných míst, např. Vencálek (2005) přirovnává krajinu kolem řeky Opavice k Nizozemsku, zemi větrných mlýnů, a vybavuje se mu pořekadlo o „boji s větrnými mlýny“, který podle něj svádí tamní zemědělci.

Podle Březiny v Zelenka (2008) se může výrazně proměnit vnímání určitého místa. Při prvním setkání s newyorským metrem došlo k vyvolání ponuré a smutné nálady až znechucení díky jeho hororově vyhlížejícímu interiéru a přítomnosti ležících bezdomovců. Po čase se již jízda metrem jeví jako zajímavá a vyvolává i pohodovou náladu způsobenou vnímáním zvláštní atmosféry metra, např. pána hrajícího na piano, opodál tančících klaunů, pozorováním všech možných detailů.

Cílek (2004) píše o svém setkání s geniem loci Broumovského kláštera a jeho okolí. Z této krajiny pociťuje historii, ale pouze barokní a pak tu ze 40. a 50. let 20. století. Kraj je velmi nepoddajný a neklidný, klášter jako by byl postaven jen proto, že v krajině něco schází. Krása i hrůza jsou zde hlubší a přítomnější, rozdmýchávání sporů a usmiřování tu dělí jen krok. Myslí raději na krajinu, jíž zjemňují a zvroucňují listnaté stromy, než na staré křivdy. Pocity z daného místa přirovnává k ochočování nevrleho spícího psa.

Podle Štyrského v Zelenka (2009) jsou cestování, turismus a rekreace fenomény současné doby. Zejména vzhledem k nedávné hospodářské krizi hovoří o ekonomickém a kultivačním významu turismu a rekreace, který souvisí s jeho zážitkovým fenoménem. Perspektivním prvkem moderního turismu a rekreace je tedy zážitek. Jeho součástí musí být navození zvláštní atmosféry, která vede ke genu loci. Kouzlo zážitku spočívá nejen v touze ho intenzivně prožít, ale rovněž se do míst těchto prožitků vracet.

Řada lidí nenavštěvuje určitá místa jen proto, že chtějí vidět hrad nebo skálu, ale protože chtějí pocítit atmosféru daného místa. Proto by s geniem loci v cestovním ruchu mělo být zacházeno s nejvyšší odpovědností a obzvláštní pozorností. Jeho mapování a hlubší výzkum by se měly stát jedním z nástrojů destinačního managementu. Získané informace jsou totiž cenné pro marketing dané destinace a

rovněž je možno tyto informace brát v potaz při rozvoji každé lokality. V opačném případě hrozí nenapravitelné poškození ducha daného místa.

Z uvedeného vyplývá, že pro destinační marketing a management je stále důležitější nejen pochopit, za jakých podmínek lidé prožívají nejrůznější okamžiky na daném místě, ale i zda jej tyto prožitky motivují k další návštěvě a k tomu, aby toto místo doporučili svým známým a přátelům. Výzkum vnímání genia loci ve vybraných lokalitách, realizován v praktické části (viz kapitola 4.3 Vlastní empirický výzkum) a jeho výsledky mají právě tento význam prokázat, neboť jak píše Vencálek (2005), poznat genia loci daného místa znamená snažit se pochopit samotnou podstatu krajiny a poznat základní stavební kameny, jež jsou, byly a snad by i mohly být použity při tvorbě čehokoli dalšího.

Percepce krajiny spolu s vhodným uchopením ducha místa umožňuje citlivé zacházení a práci s danou lokalitou, jež vyzdvihuje jeho přednosti a podporuje je tak, aby se lidé do těchto míst rádi vraceli a znovu a znovu pocítili neopakovatelnou atmosféru.

4 Praktická část

4.1 Destinace Český ráj

Lokalita Český ráj byla pro empirický výzkum vybrána z důvodu její rozmanitosti a bohatství přírodních a kulturních atraktivit, jak vyplývá z podrobného popisu v této kapitole. Zásahy člověka do krajiny byly provedeny citlivě, a proto jsou vnímány pozitivně. Pocítění ducha místa se zde dá tedy předpokládat.

Turistický region Český ráj se podle Kolářka (2011) rozkládá na území Středočeského, Libereckého a Královéhradeckého kraje. Leží severovýchodně od Prahy a je ohraničen třemi zásadními geografickými body, jež představují města Železný Brod, Mnichovo Hradiště a Jičín.

Český ráj je romantický kraj rozprostírající se, jak píše Koláček (2011), na středním toku řeky Jizery, bohatý na historické památky s mnoha hrady, zámky a lidovou architekturou. Pojmenování Český ráj dali krajině kolem lázní Sedmihorek v sedmdesátých letech 19. století čeští umělci, básníci, hudebníci a pražští herci, kteří kraj s oblibou navštěvovali, a název se velmi rychle všeobecně ujal.

Střída (2002, s. 11) píše: „*Krajina Českého ráje tvoří mozaiku skalních měst a dalších pískovcových útvarů, prostoupených sopečnými výlevy, s údolími Jizery, Cidliny a dalších toků, s bohatstvím lesů a hájů, luk a pastvin, rolí i rybníků na menších potocích. V ní se objevují historická i prehistorická sídla, doplněná zámky, kostely a hrady, často už ve zříceninách. Mnohá z nich jsou chráněna jako památkové rezervace*“.

Z hlediska horopisu je Český ráj součástí České Tabule, jak uvádí Střída (2002). Nejvyšší horou je Kozákov se 744 metry nad mořem, úspěšně mu pak sekundují vrcholy Kopanina (657 m), Ředice (649 m) či Kozlov (606 m). Typickou dominantou Českého ráje jsou Trosky se 488 metry nad mořem, vrchol Veliš (429m), Bradlec (557m) či čedičový vrch Zebín severovýchodně od Jičína, jehož vrchol zdobí barokní kaplička sv. Máří Magdaleny vystavěná na počátku 18. století, jak o něm píše Lajdar (2006). Kdysi se pod vrchem nacházela ves Zebín, ale Albrecht z Valdštejna ji nechal zničit, protože měl s tímto místem jiné záměry. Vrchol této netypické sopky se nachází 399 m nad mořem a jeho okolí je

chráněným územím s vzácnými živočichy. Výstup nahoru je velmi prudký a fyzicky poměrně náročný, ale odměnou je nádherný výhled do širého kraje.

Jednotlivé kopce a kopečky Českého ráje lze chápat jako jakési magické body v krajině, které upoutají pohled návštěvníka tohoto kraje a svou velikostí až nedotknutelností mohou v člověku vyvolat např. pocit bezvýznamnosti či naopak obdiv jejich majestátnosti a věčnosti. Vrcholy těchto kopců pak nabízí možnost nerušeně pozorovat okolní krajinu a vnímat kombinaci země a oblohy v mnoha jejích proměnách. Každý z těchto kopců pak má svou vlastní atmosféru, která se mění s okolním prostředím.

Naopak nejnižše položeným bodem Českého ráje je dle Kolářka (2011) rybník Žabakor s rozlohou 35ha a výškou 231 metrů nad mořem, jež je chráněným hnízdištěm vodního ptactva. Dalšími známými rybníky jsou např. malebný Věžický rybník, rekreační rybník Vidlák, protáhlý Nebákovský rybník, Komárovský rybník, Buškovský rybník, oblíbené Jinolické rybníky, vhodné ke koupání, či rybník Kníže uprostřed města Jičín.

Největším vodním tokem je zde podle Kolářka (2011) již zmiňovaná Jizera, ostatní části krajiny jsou protkány jen menšími říčkami a potoky, např. Cidlinou, Mrlinou, Libuňkou, Žehrovkou, Oleškou, Klenicí, Kamenicí či Úlibickým potokem.

Rybníky, řeky a potoky nabízí řadu malebných a romantických zákoutí, zrcadlí okolní krajinu a upoutávají svou pohybující se či naopak klidnou hladinou. Na těchto místech, jež jsou jako stvořená k romantické procházce či nerušenému rozjímání, lze genia loci očekávat v mnoha podobách od romantické nálady přes asociaci dětství až ke strachu.

Mezi nejkrásnější údolí patří, jak uvádí Koláček (2011), Želejovské, Vazovecké, údolí Žehrovky, ale také Jizery, kudy vede tzv. „Riegrova stezka“. Ta oblast Českého ráje odděluje od Podkrkonoší na východě.

Jižně od hradu Kost, jak píše Střída (2002), vede malebný důl potoka Klenice, zvaný Plakánek. Jde o lučinaté, skalnaté a borovým lesem obklopené romantické údolí s rybníkem Obora či studánkou Roubenkou, oblíbeným to místem Fráni Šrámka. Dalším krásným údolím vedoucím k hradu Kost je Prokopské údolí, protékané Klenicí.

Malebná údolí Českého ráje nabízí kombinaci skalních útvarů, lesů, rybníků a lidové architektury, jež mohou poskytnout řadu příležitostí k pocítění ducha těchto míst.

Krajinu kolem Jičína představují podle Kolářka (2011) úrodné roviny. Na severu pak již dosahují podhorského rázu s celou řadou pískovcových masivů. Skalní města a vrchy třetihorního vulkanického původu jsou základem jedinečnosti tohoto území, z nichž jsou asi nejznámější a nejnavštěvovanější Prachovské skály, ležící přibližně 5 kilometrů západně od Jičína, jak uvádí Střída (2002), vyhlášené přírodní rezervací v roce 1933. Ukrývají více než 200 skalních věží a nespočet dalších skal. Turistické trasy vedou spodním bludištěm chodeb i po vršcích skalnatých hřbetů. Nejmohutnější roklí je zde Císařská chodba lemovaná kolmými stěnami, pojmenovaná po císaři Františku I., který toto místo roku 1813 navštívil.

Český ráj se dle Střídy (2002) může pochlubit nejstarší chráněnou krajinnou oblastí v České republice, vyhlášenou v roce 1955. CHKO Český ráj patří mezi nejnavštěvovanější v republice a oproti původnímu vyhlášenému území s 95 čtverečnými kilometry se dnes po rozšíření v roce 2002 rozkládá na dvojnásobné ploše.

Skupina mohutných skalních bloků pískovce severovýchodně od Mnichova Hradiště tvoří Drábské světničky. Střída (2002, s. 62) píše: *„Na místech staršího opevnění byl vybudován na začátku 15. stol. hrad, většinou ze dřeva, pravděpodobně opěrný bod husitských vojsk při významné cestě Pojizeřím do Lužice. Skály byly mezi sebou propojeny dřevěnými mosty a ochozy, kamennými a dřevěnými schodišti. Dochovalo se 18 světniček a 6 chodeb vytesaných ve skalách.“*

Zalesněný hřeben mezi Hrubou Skálou a Turnovem ukrývá dle Střídy (2002) rozsáhlé Hruboskalské skalní město s více než 400 věžemi dosahujícími výšky až 55 metrů. Jen pár kilometrů severně od Turnova je možno navštívit Klokočské a Betlémské skály tvořené prvohorními pískovci. Souvislá hradba skal je dlouhá přibližně 1,5 kilometru a je v ní mnoho jeskynních dutin. V Betlémských skalách jsou dobře vyvinuté pseudokrasové závrtky, v Zeleném dole je pak největší pseudokrasová jeskyně Českého ráje s názvem Postojná. Východně od vrchu Mužský leží Příhrazské skály plné hlubokých kaňonů. Nejznámější skálou je Kobylí hlava, jež je oblíbeným místem horolezců. Dalším takovým místem jako stvořeným pro horolezectví jsou Suché skály, vzdálené od Malé skály asi 3 kilometry. Tento

skalní hřeben vyčnívá vysoko nad les a z dálky připomíná obří varhany či dračí hřbet. Besedické skály, taktéž na Maloskalsku, nabízejí krásné vyhlídky jako Sokol, Chléviště či Kalich, z nichž je možno pozorovat okolní romantickou přírodu. Torzo skalního Panteonu s pomníčky a deskami slavných osobností, síní hrdinů a kaplí se nachází u hradu Vranov v obci Malá Skála.

Skalní města Českého ráje nejsou stejná a dá se v nich předpokládat nejen vnímání podobných pocitů, ale i individuálního ducha každého z nich. Například Drábské světničky nabízí obdobné podmínky pro pocítění genia loci jako Prachovské skály, výhledy jsou však více otevřené okolnímu terénu a lze tedy předpokládat spíše vnímání okolní krajiny a spojení skal s jejich okolím oproti vnímání skalních scenérií z vyhlídek v Prachovských skalách. V menších skalních městech lze pak předpokládat, že se návštěvníci spíše soustředí na jednotlivé detaily daného místa. Oblast Českého ráje je podle Střída (2002) rovněž protkána romantickými a mystickými hrady, zámky, zříceninami a tvrzemi, jejichž vznik je datován na přelom 13. a 14. století. Některé již upadly v zapomnění, jiné jsou ozdobami české krajiny dodnes.

Symbolem jsou zejména Trosky, jak uvádí Střída (2002), zřícenina hradu tyčící se na skále, představující jeden z nejvyšších bodů Jičínské pahorkatiny s nadmořskou výškou 488 metrů, přičemž ještě o 26 metrů výše je vrchol věže Panna s 514 metry nad mořem. Střída (2002, s. 95) o nich píše: *„Z rozložitého podstavce vystupují dvě věže, vzdálené od sebe více než 100 m. Štíhlejší Panna na východě přečnívá asi o 60 m, rozložitější Baba na západě o 50 m. Obě nesou zbytky vrcholových staveb a jsou pro návštěvníky hradu přístupné. Vlastní hrad byl zbudován a dobře opevněn mezi oběma věžemi, hlavní, částečně zchovalý palác byl pod Pannou. Stavebníkem byl Čeněk z Vartemberka (1380 až 1390), po jeho smrti hrad připadl Václavu IV., který ho věnoval pánům z Bergova. Největší škody utrpěl ve vlastnictví pánů z Hazmburka, v důsledku jejich odporu proti Jiřímu z Poděbrad, a pak za třicetileté války, kdy se stal ruinou“.*

Neméně známý je pak podle Střída (2002) gotický hrad Kost, stojící na pískovcové skále mezi třemi močálovými údolími severozápadně od Sobotky. Před rokem 1350 byl vystavěn rodem Vartemberků, krátce před smrtí jej vlastnil i Albrecht z Valdštejna. Ten je ale především spojován se zříceninou hradu, jež je kolébkou

jeho rodu, tedy Valdštejnem. Nachází se jižně od Turnova a patří k nejstarším hradům v Pojizeří. Osídlen byl až do konce 16. století, kdy vyhořel.

Na Turnovsku leží i Hrubý Rohozec, dle Střídy (2002) původně raně gotický hrad z období kolem roku 1300, později přestavěn na renesanční zámek. Jihovýchodně od Turnova se nalézá hrad Skála, který později dostal jméno Hrubá Skála, aby se odlišil od Malé Skály nad Jizerou.

Další pozoruhodnou stavbou na okraji Sobotky je podle Střídy (2002) Humprecht, původně lovecký barokní zámeček u Sobotky, jenž nese jméno svého prvního majitele Jana Humprechta Černína z Chudenic. Ten nechal na čedičovém vrchu, na místě tvrze, postavit oválnou stavbu s názvem Humprecht. Pozoruhodný je především oválný, 16 metrů vysoký Černínský sál s několikanásobnou ozvěnou.

Romantickou procházku rozlehlým parkem s exotickými dřevinami pak nabízí barokní zámek Sychrov, jak píše Střída (2002), vystavěn na místě gotické tvrze v letech 1690-1693. Na bohaté vnitřní úpravě zámku se podílelo mnoho českých umělců, sbírka olejomaleb pak představuje snad největší středoevropskou sbírku portrétního umění. V letech 1877-1880 zde pobýval i Antonín Dvořák.

Neopomenutelnou renesanční stavbou je podle Střídy (2002) také zámek Mnichovo Hradiště, přestavěný z původní tvrze v 15. století. Na začátku 18. století pak proběhla jeho barokní přestavba. V zahradě je barokní sala terrena, vedle zámku mimo jiné komplex kapucínského kláštera či kaple sv. Anny s hrobkou Albrechta z Valdštejna. Dalším renesančním zámekem jsou Staré Hrady jihozápadně od Jičína, který byl od konce 16. století opuštěný a zchátralou stavbu zachránili až koncem 20. století místní občané. Renesanční tvrz Dětenice, přestavěná na pozdní barokní zámek, se pak nachází jižně od Sobotky na okraji Českého ráje.

Český ráj bezesporu charakterizují i romantické zříceniny hradů Frýdštejn u Malé Skály, Kumburk u Nové Paky, Bradlec severovýchodně od Železnice, Veliš jihozápadně od Jičína, Zvířetice u Bakova nad Jizerou, Rotštejn východně od Turnova či Valečov východně od Mnichova Hradiště, dle Velartové (1996) jeden z husitských hrádků, vystavěn na čtyřdílném pískovcovém bloku, původně sestávajících jen ze světniček vytesaných ve skále a dřevěné roubené nástavby. Až později po vypálení byl znovu vystavěn, tentokrát již ale z kamene. Po opuštění hradu ve druhé polovině 17. století vše rychle zpustlo, jen světničky vytesané na

okraji plošiny obsadili místní lidé, tzv. skaláci, a zůstali zde až do nuceného úředního vyklizení v 19. století.

Skalní byty jsou jedinečnou kombinací přírodních atraktivit a antropogenní činnosti, kdy si lidé přizpůsobili původní divokou přírodu, tedy skalní bloky. Základem byla, jak píše Koláček (2011), kompaktní skála, u níž stálo tradiční lidské obydlí nejrůznějšího typu. Do skály pak byly vytesány jakési doprovodné prostory, jako sklípky či chlévy. Pokud však došlo ke zničení obytné budovy, byli obyvatelé nuceni k náhradnímu řešení ubytovat se právě ve vytesané skále, zpočátku třeba jen dočasně. V těchto skalních obydlích pak lidé žili někdy i po celé generace, a také zde meditovali a konali různé náboženské a magické obřady. Zajímavé je, že na rozdíl od lidí v okolních vesnicích u těchto skaláků přežilo pořádání náboženských obřadů až do relativně nedávné doby, jež bylo způsobeno soužitím v souladu s přírodou a určitou izolovaností od okolního světa.

Hrady, zámky a zříceniny hradů, kterých je v Českém ráji velké množství, umožňují díky své bohaté historii pocit propojení člověka s minulostí, s lidmi, jež zde žili, a s životními osudy, jež prožili. Dá se zde očekávat i obdiv k předkům, kteří citlivě umístili své stavby do okolní krajiny. V neposlední řadě tato místa vyvolávají romantiku a vzpomínky na první lásky.

Městská architektura se dle Střídý (2002) v podobě gotických domů nalézá například v Mladé Boleslavi či Jičíně. Symbolem Jičína je Valdická brána vysoká 52 metrů, jediná dochovaná z městského opevnění, postavená v letech 1568-1570. Velkorysý projekt na rozšíření tohoto města se z důvodu náhlé smrti Albrechta z Valdštejna už nezrealizoval.

Ve vsích i městech se dochovala řada kostelů a půvab krajiny Českého ráje, jak píše Střída (2002), dotvářejí i kaple, kapličky, zvonice a boží muka. Z církevních památek stojí za zmínku především barokní kaple Loreta v Kosmonosích nebo novogotická hrobka Rohanů, majitelů sychrovského panství, v Loukově. Židovské památky ve formě synagog či hřbitovů se nacházejí v Turnově a Mladé Boleslavi.

Z hlediska cestovního ruchu je podle Střídý (2002) v Českém ráji taktéž pozoruhodná lidová architektura se zachovalými menšími i většími stavbami, chalupami, statky, vesnickými farami apod. Mezi nejkrásnější patří honosné roubené statky, např. Dlaskův statek v Dolánkách u Turnova, Boučkův statek na Malé Skále či Kopicův statek u Hrubé Skály. Dochovanou lidovou architekturu je

možno také vidět ve Vesci u Sobotky, v Sobotce samotné, na Vyskři či v Nebákovském mlýně u Mladějova. V Rovensku pod Troskami stojí dřevěná čtyřboká zvonice z roku 1636 se třemi tzv. rebelantskými zvony obrácenými srdcem vzhůru na příkaz vrchnosti, která chtěla zabránit poddaným ve svolávání k rebeliím pomocí zvonění.

Dřívější generace důmyslně a šetrně umístily jednotlivé roubenky, kapličky a kostelíky do krajiny tak, aby ji nenarušovaly, ale naopak doplňovaly a umocňovaly její krásu. Pobyt v této krajině tak může v člověku vyvolat pocit krásy a obdivu, či touhy dozvědět se více o lidech, kteří zde žili a rovněž poznat příběhy a báje tohoto kraje.

4.1.1 Analýza webových stránek vybrané lokality z pohledu genia loci

Na oficiálních stránkách turistického regionu Český ráj, dostupných na www.cesky-raj.info, je možno pocítit genia loci v prezentaci fotografií na úvodní stránce. Prezentace je ale tvořena poměrně malým počtem těchto fotografií, zachycujících jen nejznámější lokality. Chybí fotografie pořízené v zimním období. U prezentací jednotlivých lokalit Českého ráje již nejsou fotografie tak kvalitní, některé mají i špatné rozlišení. Mnohé z fotogalerií by mohly být doplněny větším počtem fotografií v proměnách ročních období, atmosférických podmínek a denní doby. Popisy jsou převážně informačního charakteru a zcela chybí pocitové vnímání, jež je výraznou pomocí při přiblížení daného místa návštěvníkům. Webové stránky jsou tak ochuzeny o potencionální prožitky, jež by mohly být v návštěvníkovi na daném místě vyvolány.

V porovnání s oficiálními stránkami turistického regionu Český ráj jsou např. webové stránky Českého Švýcarska, dostupné na www.ceskesvycarsko.cz, lépe a interaktivněji zpracovány. Na úvodní straně je velmi podobná prezentace několika fotografií zachycujících atmosféru nejznámějších míst. Na většině z nich je patrný genius loci dané lokality. Je zde pracováno s různými ročními obdobími i atmosférickými podmínkami. Počet fotografií v prezentaci je ale stejně tak jako u Českého ráje nedostatečný. Na stránkách lze oproti Českému ráji nalézt i mnoho dalších fotografií s přítomností genia loci ve velmi dobré kvalitě, jež jsou ale bohužel dostupné až po složitějším otevření určité sekce. Přestože fotografie

postrádají jakékoli popisky, je z nich patrné, že byly pořízeny profesionálem, který velmi citlivě pracoval s duchem místa.

Dále jsou na internetu přístupné webové stránky jednotlivých lokalit a ubytovacích zařízení Českého ráje. Zřícenina hradu Trosky, prezentovaná na www.hrad-trosky.eu, obsahuje galerii fotografií rozdělených na celkové pohledy, detaily a 3D panorama z vyhlídek na obou věžích. Zřícenina hradu je zde prezentována mnoha záběry pořízenými během roku, chybí pouze zima. Většina snímků byla vyfocena za jasného dne, chybí např. noční atmosféra či západ slunce. Na fotografiích lze genius loci pocítit a je z nich patrné, že je s ním zde pracováno. Fotograf se snažil zachytit nejen atmosféru samotného hradu, ale i ducha okolní krajiny, do níž je zřícenina hradu zasazena.

Jen pár kroků od zříceniny hradu Trosky nabízí ubytování Hotel Trosky s webovými stránkami www.hoteltrosky.cz. Na úvodní stránce je prezentace fotografií, kde je patrná snaha o práci s geniem loci, i když hotel, jenž nabízí ubytování s výhledem na Trosky, by mohl své internetové stránky založit např. na prezentaci fotografií hradu v proměnách roku a dne mnohem více.

Webová stránka Prachovských skal na www.prachovskeskaly.com obsahuje sice několik fotografií s geniem loci daného místa, ale převážně jen s atmosférou zamračeného letního odpoledne. Naprosto chybí zachycení jakékoli jiné atmosféry, ať už východ slunce za jasného letního rána, podzimní odpoledne se zabarvenými stromy, zasněžené skály či podvečerní měsícem osvětlená krajina. Není zde ani kombinace slunce, skal, stromů a oblohy, která může vyvolat velké množství pocitů. Prachovské skály jsou zde nedostatečně prezentovány, běžný návštěvník by během několika návštěv dokázal pořídit mnohem kvalitnější a zajímavější fotografie se zachycením ducha místa.

Na samém okraji vstupu do Prachovských skal se nachází Parkhotel Skalní město. Jeho poloha vybízí k tomu, aby na webových stránkách www.skalnimesto.cz byla zachycena atmosféra okolí. Je zde vloženo malé množství fotografií zobrazujících skály. Není patrné, že by zde bylo s geniem loci záměrně pracováno. Jiné zajímavosti okolí jsou zde představovány pouze v malém množství a nedostatečně. Z jediného vyobrazení zříceniny hradu Trosky by mohla být určitá atmosféra patrná, pokud by ovšem šla fotografie zvětšit.

Zámek Humprecht, dostupný na internetové stránce www.humprecht.cz, obsahuje několik pozoruhodných fotografií. Zastoupeny jsou pohledy na zámek v průběhu všech ročních období, doplněny i o několik historických obrázků.

V obci Nepřívěc mezi zámkem Humprecht, hradem Kost a zříceninou hradu Trosky nabízí ubytování Hotel Ort. Ve fotogalerii okolí hotelu na stránce www.hotelort.cz lze nalézt řadu fotografií zachycujících atmosféru daných míst, některé z nich jsou až uměleckého rázu. Je zde patrné, že fotograf pracoval se slunečním světlem a s kombinací přírodních a antropogenních prvků velmi citlivě. Fotografie bohužel nejsou doplněny o žádný popis a u některých z nich může i rodák pouze hádat, kde je ono místo, jehož atmosféru tak skvěle zachycují. Je ovšem možné, že se jedná o marketingový záměr, který naláká potenciálního návštěvníka přijet a toto místo najít.

Údolí Plakánek, vrch Zebín, ani zřícenina hradu Valečov nemají vlastní webové stránky a jsou prezentovány pouze na stránkách obcí, sdružení nebo oficiálních stránkách turistického regionu Český ráj. Například zřícenina hradu Valečov, kde se duch místa dá předpokládat, je prezentována na webových stránkách obce Boseň, pod kterou spadá. Na úvodní stránce této obce ale byly nalezeny pouze tři fotografie malého rozlišení. Odkaz na vlastní zříceninu hradu neobsahuje žádnou fotografii, jež by mohla zachytit atmosféru tohoto místa, ale jen historický popis a informace o otevírací době.

Z výše uvedené analýzy vyplývá, že by region Český ráj mohl být na internetu mnohem lépe a důmyslněji prezentován. Nedostatky jsou zejména v malém množství fotografií, dále v jejich kvalitě, a chybí také zachycení proměn v průběhu dne a roku.

Vhodným doplňkem by mohly být rovněž historické fotografie či 3D panoramata. Fotografové by se měli zaměřit nejen na celky, ale rovněž na detaily a méně známé lokality, které by tím byly představeny potenciálním návštěvníkům, což by vedlo k odlehčení hlavních atraktivit. Dále je třeba se soustředit na zachycení atmosféry okamžiku, jako například západ slunce, noční hrad, či zimní krajina, která by byla i doplněna vhodným komentářem fotografa, jaké pocity v daný okamžik zažíval. Případně by webové stránky mohly obsahovat galerii návštěvníků, jež by zde vkládali vlastní fotografie doplněné o jejich pocity a zážitky. Základním krokem některých lokalit je samotné založení webových stránek, jež v současné době

vůbec neexistují. U již vytvořených stránek je zapotřebí zjednodušit přístup k fotografiím zachycujícím genius loci a zpřehlednit jejich prezentaci.

4.2 Volba a charakteristika míst výzkumu

Lokality výzkumu byly vybrány s ohledem na jejich prostorové rozložení v regionu a tak, aby se vzájemně odlišovaly, byly známé a navštěvované. Vybraná místa reprezentují kulturní a přírodní atraktivitu Českého ráje, a pocítění genia loci je zde vysoce pravděpodobné.

Zvoleny byly Prachovské skály, jež představují pravděpodobně nejrozsáhlejší oblast Českého ráje, kde lze pocítění genia loci předpokládat. Skalní města vytváří nejrůznější scenérie, které v kombinaci se slunečním svitem, sněhem či zabarveným listím mohou vyvolávat různorodé pocity a představy.

Do výzkumu byla zařazena i zřícenina hradu Trosky, jež je spolu s Prachovskými skalami často považována za symbol Českého ráje. Jedná se o magické místo v krajině, které upoutává pozornost návštěvníků již zdaleka. Z hradu, jenž byl důmyslně umístěn na vyhaslou sopku, je krásný rozhled do krajiny. Spojení hradu, sopky a výhledu do kraje pak vytváří ideální podmínky k pocítění ducha tohoto místa, od romantiky přes vnímání přírody až po obdiv k našim předkům.

Ze zámků Českého ráje byl pro výzkum vybrán Humprecht, ležící na okraji města Sobotky. Tento relativně malý zámek je obklopen parkem, ze kterého dnes vystupuje již jen část věže. Stavba neobvyklého tvaru, skrytá mezi stromy a keři, by mohla v lidech probouzet fantazii či utvářet dávné příběhy v jejich myslích.

Rovněž nedaleké romantické údolí Plakánek nebylo při výběru lokalit pro výzkum opomenuto. Toto místo nabízí jedinečnou kombinaci skal, stromů, vody a slunce. Dá se zde proto očekávat vytvoření vhodných podmínek pro prožití atmosféry místa, romantiky, obdivu či povznášejícího pocitu.

Původně měl být jednou ze zkoumaných lokalit také gotický hrad Kost, jistě majestátní to stavba, ale již na počátku výzkumu zde bohužel nebyl žádný výrazný genius loci zaznamenán. Jako alternativa za hrad Kost byl vybrán Valečov, jenž je stejně jako Trosky zříceninou hradu. Jeho blízké okolí je ale obohaceno skalními útvary a již při první návštěvě tohoto místa zde byl genius loci vnímán velmi intenzivně. Skalní světničky obývali lidé po mnoho generací, prožívali zde radosti i

starosti, a pokud se dá duch ze života našich předků uchovat do dnešní doby, pak ho zde jistě lze nalézt. Rovněž je ze samotné zříceniny hradu cítit historie a jakási nespoutanost.

Předmětem výzkumu se stal i jeden z mnoha kopců Českého ráje, čedičový vrch Zebín, ze kterého je krásný pohled do širého okolí a jež upoutá pohled návštěvníka při příjezdu na Jičínsko. Působí zde jistá síla, která ze Zebína sálá a jež nutí k pohledu na něj. Již tento fakt naznačuje, že se jedná o neobyčejný vrch mezi kopci a kopečky, kterých je v okolí velké množství. Je v něm možná ukryto něco tajemného až čarovného.

4.3 Vlastní empirický výzkum

4.3.1 Prachovské skály – Vyhlídka Míru

Dne 6. 9. 2014 před polednem, polojasno, teplo

Výzkumný soubor 5 respondentů z 200 návštěvníků během dopoledne (2,5%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Všech pět respondentů bylo pravděpodobně ovlivněno vnitřními faktory subjektu. Z výzkumu nevyplývá, že by jejich výpovědi byly ovlivněny některým z vnějších faktorů. Většina respondentů vnímala především skalní útvary v jejich různých podobách. Z výpovědí respondentů lze usuzovat, že jejich pocity nemají souvislost s *geniem loci* daného místa.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 1):

Žena, 30 let, obr. 1: *„Přijde mi, jako bych byla vtažena do hlubin, cítím jakousi sílu, která mě přitahuje dolů, magnetickou sílu, chvílemi až pocit, že mám skočit dolů, kde budu osvobozená od všech starostí.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Žena se vůbec nedokázala oprostít od starostí všedního dne, byla tím zcela pohlcena a nedokázala vnímat nic jiného.“*



Obr. 1 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 6. 9. 2014
Foto autor

Dne 7. 9. 2014 odpoledne, polojasno, teplo

Výzkumný soubor 3 respondentů z 200 návštěvníků během odpoledne (1,5%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Přestože byl výzkum realizován v obdobné fázi dne a za srovnatelných atmosférických podmínek jako předchozího dne, přítomnost vánku v kombinaci s vůní jehličí způsobila, že respondenti byli ovlivněni i vnějšími faktory. Sám tazatel v tento den vnímal zejména opojnou vůni jehličí v kombinaci se šumem větru, což místu dodávalo exotickou atmosféru. Oproti předchozímu dni zde tazatel pociťoval mnohem výraznějšího ducha místa, jež byl patrně vyvolán právě nepatrnou změnou atmosférických podmínek.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 1):

Chlapec, 10 let: *„Místo ve mně vyvolává vzpomínku na Korsiku, cítím tady vůni jehličí a šum větru. Představuju si tekoucí řeku a její šum. Cítím se krásně, jako na té Korsice, přijde mi, jako by bylo za lesem moře.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem:

„V chlapci asociaci Korsiky vyvolala vůně jehličí, šum větru, skály a atmosféra teplého letního dne.“

Dne 28. 9. 2014 odpoledne, pěkné slunné počasí

Výzkumný soubor 3 respondentů ze 150 návštěvníků během odpoledne (2%)

Shrnutí výzkumu daného dne (data z výzkumu ad Příloha 1):

Respondenty ovlivnily především vnější faktory jako barvy, vůně jehličí či ticho a klid při nepřítomnosti dalších lidí. Tyto faktory ovlivnily taktéž atmosféru daného okamžiku, přičemž každý z respondentů byl ovlivněn jiným vnějším faktorem. Přes příznivé atmosférické podmínky vnímal jeden z respondentů atmosféru negativně, k čemuž mohlo přispět osamocení na vyhlídce. Žádný z respondentů nevnímal skály ani okolní krajinu.

Dne 12. 10. 2014 ráno, místo úplně bez lidí, mlhavo, oblačno

Výzkumný soubor 2 respondentů z 20 návštěvníků během rána (10%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Protože bylo ráno a mlhavo, nebyli zde horolezci a lidé se tak daleko více soustředili na jiné věci, oproti letnímu slunnému odpoledni, kdy návštěvníky upoutávali právě horolezci. Kombinace mlhy, samoty a chladného rána probudila v tazateli i v jednom z respondentů fantazii. Zatímco tazatele nutila přenést se v prostoru, respondent prožíval jakési přenesení v čase. Duch daného místa byl díky mlze tajemný a naprosto odlišný situaci, kdy svítilo slunce. Oproti tomu druhý z respondentů vnímal zejména bližší okolí. Ze zaznamenaných výpovědí lze usuzovat, že vnímání respondentů bylo ovlivněno vnějšími faktory, a to zejména atmosférickými podmínkami a fází dne.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 1):

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele, obr. 2: *„Nemohl jsem odtrhnout pohled od krajiny v dálce, která se nořila do mlhy. Vyvolalo to ve mně touhu poznat co je v dálce za mlhou, touhu cestovat. Měl jsem pocit, že za mlhou jsou určitě Krkonoše, viděl jsem v mysli kopce a zelené stráně. Ve skutečnosti je tím směrem Bezděz, Českolipsko.“*



Obr. 2 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 12. 10. 2014
Foto autor

Muž, 50 let: *„Je to jako knížka Lovci mamutů od Štorcha. Mrazivě modrá obloha, studený vítr, právě mě napadlo, že je to jako doba ledová a dole pod námi za chvíli vyjdou mamuti.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Vanul studený vítr ze severu a byl cítit ranní chlad, obloha byla opravdu podivně chladná, vše bylo zahaleno do lehkého oparu, možná že i to přispělo k mužově představě mamutů a doby ledové. Byla to taková z mlhy se vynořující chladná minulost.“*

Dne 29. 12. 2014 ráno, oblačno, bez slunečních paprsků, později s drobným prosvitnutím slunce

Výzkumný soubor 2 respondentů ze 4 návštěvníků během rána (50%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

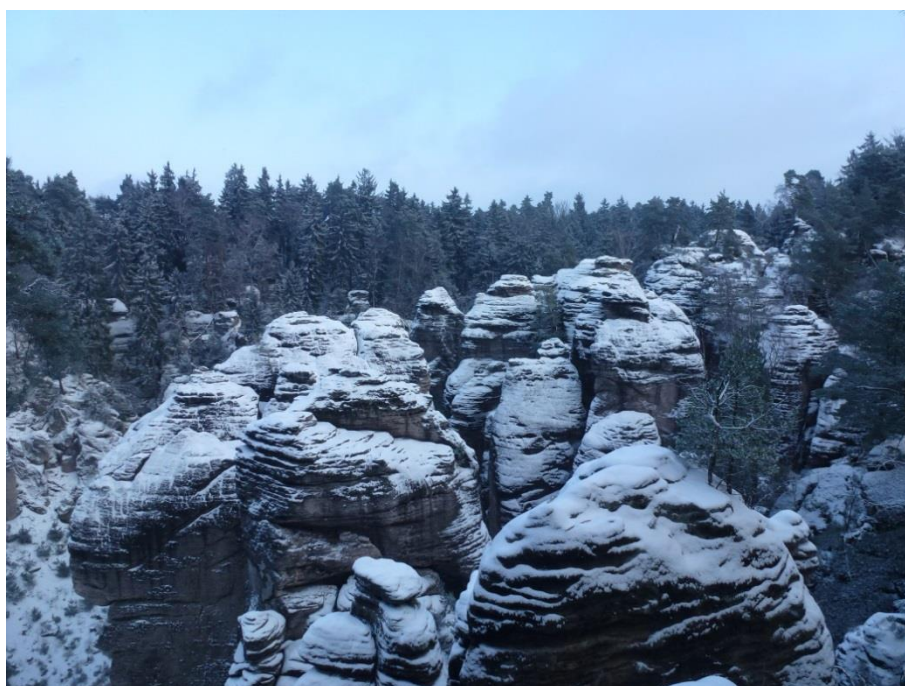
Atmosféru zimního rána utvářel zejména čistě napadlý sníh zvýrazňující detaily na skalách, dále naprosté ticho a minimum lidí, což způsobovalo, že tazatel intenzivně vnímal zvuky přicházející z dálky. Duch tohoto místa byl ovlivněn ročním obdobím a fází dne, a byl vnímán odlišně než v létě. Tazatel i oba respondenti vnímali sníh a

detaily skal, soustředili se tak mnohem více na samotné skály. Prožitek vlastního skalního města byl intenzivnější než bez sněhové pokrývky. Při výzkumu na tomto místě zaznamenal tazatel proměnu atmosféry během krátké doby, kdy v okamžiku vysvitnutí slunce byl dominantní sníh a od něj se odrážející sluneční paprsky, a vnímání vlastních skal ustoupilo do pozadí.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 1):

Muž, 55 let, obr. 3: *„Připadá mi to tady jako v nějakém muzeu skřítků a čarodějnic, každá skála vypadá jako pohádková bytost.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Tento dojem pravděpodobně vyvolal sníh zvýrazňující detaily skal, který tak utvářel dojem těchto různých postav. Krajina byla plná tvarů, jež v létě nejsou vidět nebo nejsou výrazné a člověk je přehlédne.“*



Obr. 3 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 29. 12. 2014
Foto autor

Dne 6. 1. 2015 odpoledne, jasno, bezvětrí

Výzkumný soubor 4 respondentů z 20 návštěvníků během odpoledne (20%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Atmosféru tohoto lednového odpoledne tvořil zejména sníh a sluneční paprsky. Oproti minulé návštěvě v prosinci bylo však sněhu mnohem více a slunce bylo po poledni poměrně vysoko a osvětlovalo krajinu mnohem intenzivněji. Silná sněhová pokrývka zakrývala detaily skal na rozdíl od prosincové slabé vrstvy prašanu. Slunce, jež svítilo od jihu skrze skály a stromy, vytvářelo zajímavou hru světla a stínů. Krajina v dálce, oproti skalám velmi přesvícená, se tak jevila, jakoby sem nepatřila. Silná sněhová pokrývka na korunách borovic zvýrazňovala vnímání lesa. Celou atmosféru dokreslovala skutečnost, že zde bylo velmi málo návštěvníků. Tazatel i respondenti byli tohoto dne ovlivněni vnějšími faktory, ročním obdobím, atmosférickými podmínkami i fází dne. Spojovalo je vnímání sněhu, slunečních paprsků a ticha. Na rozdíl od prosincového výzkumu nikdo nevnímal detaily na skalách, které se ukrývaly pod silnou vrstvou sněhu. Ducha tohoto okamžiku vnímali respondenti pozitivně až pohádkově, cítili klid a bezpečí.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 1):

Muž, 65 let, obr. 4: *„Pohled na zasněženou krajinu a skály s odpoledním sluncem u mne vyvolávají pocit klidu a duševní vyrovnanosti, v dnešní uspěchané době bych doporučoval jako léčebnou terapii.“*

Žena, 60 let, obr. 4: *„Nádherná zasněžená pohádka, všude klid. Dole je chlad a spící příroda, v popředí zasněžené skály, jejichž vrcholky mi připomínají hlavy strážců údolí. Prosluněný les v pozadí na mě působí hřejivě.“*



Obr. 4 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 6. 1. 2015
Foto autor

4.3.2 Prachovské skály – Zátíší skály s mechem a zlomeným stromem

Dne 7. 9. 2014 odpoledne, odpolední slunce

Výzkumný soubor 2 respondentů z 50 návštěvníků během odpoledne (4%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

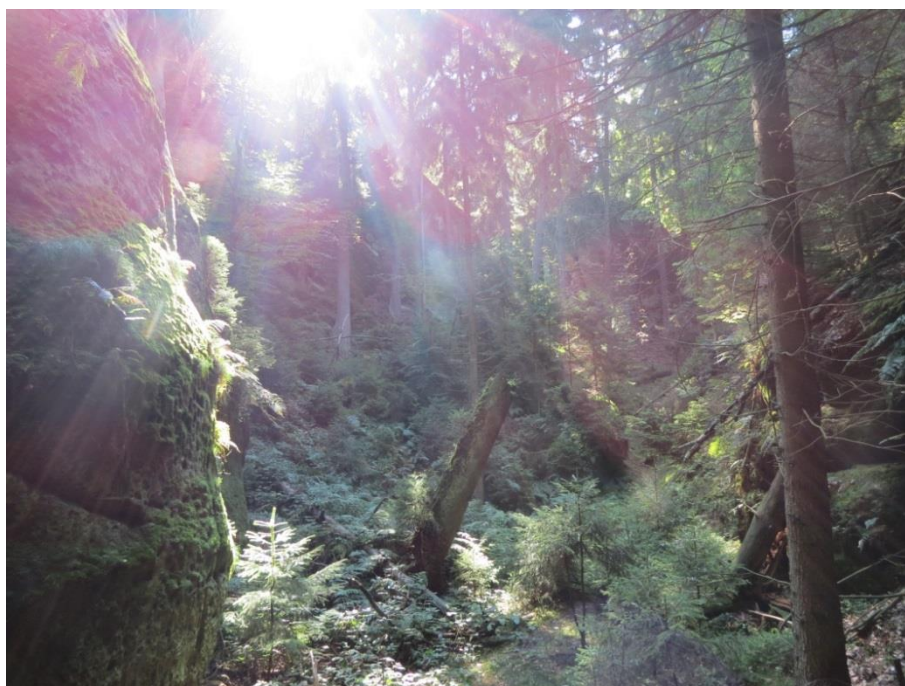
Zajímavá kombinace barev, stínů a vůní utvářela ducha tohoto místa a způsobovala u tazatele i respondentů pocit tajemna, magie až pohádky, a přenášela je v čase i prostoru. Zatímco tazatel a jeden z respondentů vnímali místo pozitivně, u druhého respondenta vyvolalo až strach. Skutečnost, že mohlo být toto místo takto procítěno, umožňovala také absence dalších lidí.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 2):

Muž, 60 let, obr. 5: *„Místo mě v mysli přenáší do dětství a vyvolává vzpomínku na kulisu loutkového divadla, které jsem měl jako malý. Vše zde ve mně vyvolává nostalgii a kouzlo mládí. Toto místo mě velmi přitahuje a nutí mě vstoupit do něj, do děje, který se odehrává na pomyslném jevišti.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem:

„Z místa vyzařovalo cosi pohádkového a uzavřený prostor, který jakoby tvořil mikrosvět, připomínal muži loutkové divadlo.“



Obr. 5 Prachovské skály - Zátíší skály 7. 9. 2014

Foto autor

Dne 12. 10. 2014 ráno, místo úplně bez lidí, mlhavo, oblačno

Shrnutí výzkumu daného dne:

V tazateli vyvolalo toto místo obraz minulosti, přičemž o několik desítek minut později přibližně na kilometr vzdáleném místě (Vyhlídka Míru - viz výše), byly vyvolány tyto pocity i u jednoho z respondentů. Tuto asociaci pravěkých lidí v kožešinách způsobil pravděpodobně ranní chlad v kombinaci s mlhou, již začínajícím podzimem a možnost procítit ducha místa osamoceně.

Ukázka z výzkumu:

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele, obr. 6: *„Přicházím brzy ráno, jsem zde úplně sám. Je lehká mlha. Náhle mi toto místo přijde jako stezka v pravěkém lese, přijde mi, že tudy chodí pralidé v kožešinách s kopími v ruce.“*



Obr. 6 Prachovské skály - Zátíší skály 12. 10. 2014
Foto autor

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem:
„Teprve později při čtení mých poznámek jsem zjistil, že asi půl hodiny poté na jiném místě Prachovských skal měl jeden návštěvník úplně stejný pocit, viděl zde mamuty a dobu ledovou. Snad chladná ranní mlha způsobila tuto asociaci. Nebo to byl skutečný obraz minulosti, který v tu chvíli proudil kolem nás?“

Dne 29. 12. 2014 ráno, zataženo, bez slunečního svitu

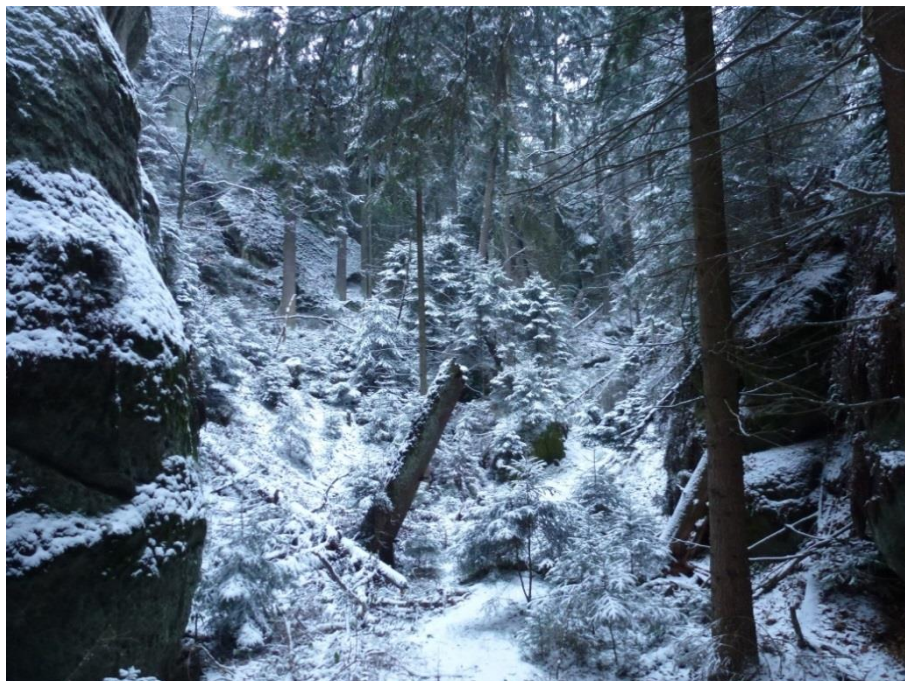
Výzkumný soubor 2 respondentů ze 4 návštěvníků během rána (50%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Denní doba, absence slunečního svitu a barevná jednotvárnost místa evokovala v respondentech negativní až depresivní dojmy, v jednom z respondentů malý prostor vyvolal stísněnost. Tazatel na místě vnímal možnost přenesení v čase a prostoru, nepůsobilo na něj negativně, což mohlo být způsobeno pozitivními prožitky z předchozích návštěv a dobrým duševním rozpoložením.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 2):

Muž, 65 let, obr. 7: „*Toto místo na mne působí poněkud stísněně. Mám pocit, že se jedná o místo, které ani nepatří do dnešní přetechnizované doby.*“



Obr. 7 Prachovské skály - Zátíší skály 29. 12. 2014
Foto autor

4.3.3 Trosky

Dne 23. 7. 2014 před západem slunce, polojasno, bezvětří, skvělá viditelnost

Výzkumný soubor 4 respondentů z 200 návštěvníků během podvečera (2%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Duch hradu Trosky byl v danou chvíli utvářen kombinací zapadajícího slunce, vysoko položených mraků, výborné viditelnosti a rozpálených kamenů. Tazatel i respondenti byli ovlivněni zejména atmosférickými podmínkami a fází dne. Celkově místo, ale i jeho okolí včetně oblohy, působilo na respondenty kouzelně až magicky. Všichni respondenti včetně tazatele vnímali tento okamžik pozitivně. Jako rušivý element působili ovšem sami lidé, jež se zde shromáždili ve velkém počtu

s cílem vyfotit západ slunce, přičemž sestavování stativů a připravování techniky k fotografování eliminovalo možnost procítění této jedinečné atmosféry.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 3):

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele, obr. 8: *„Pohled ve mně umocnil pocit, že jsem na Machu Pichu, vše v tu chvíli mi přijde indiánské, i kameny a příroda kolem. Nemůžu se zbavit představy, že jsem v Jižní Americe.“*

Žena, 40 let, obr. 8: *„Přijde mi, že paprsky slunce letí až k nám a odráží se od kamenů, cítím jejich sílu, dodává mi to energii, cítím se úžasně, povzneseně.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Slunce pomalu zapadalo a zbarvovalo vše kolem oranžově, byla cítit jeho síla v kontrastu s chladem, který kolem nastával. To v ženě vyvolalo tento pocit energie paprsků.“*



Obr. 8 Trosky 23. 7. 2014
Foto autor

Dne 12. 8. 2014 dopoledne, zataženo, oblačno

Výzkumný soubor 2 respondentů z 50 návštěvníků během dopoledne (4%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Na rozdíl od minulého výzkumu v červenci nebylo na tomto místě patrné kouzlo ani magie, tazatel i respondenti vnímali spíše hmotné věci jako hrad a okolní lesy. Zatímco tazatel a jeden z respondentů soustředili svou pozornost na vlastní hrad, druhý respondent se zaměřoval na okolí hradu. Respondenty ovlivnily atmosférické podmínky, kdy bylo zataženo, po dešti, a také tmavě zelená barva okolních lesů zvýrazněná vlhkostí.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 3):

Žena, 25 let: *„Kam se podíváte, všude je zeleno, krásné lesy. Je to tady jako někde uprostřed pralesa a my jsme na skále a koukáme se dolů. Prales je plný nebezpečí a my jsme tady chráněni a v bezpečí.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Bylo zataženo a po dešti, zeleň kolem byla tmavá, na obzoru přecházela v tmavě modrou. Přítomnost této zeleně mohla v ženě podnítit dojem pralesa.“*

Dne 11. 10. 2014 odpoledne, zataženo, mlhavo, na říjen teplo

Výzkumný soubor 5 respondentů z 50 návštěvníků během odpoledne (10%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Tazatel a část respondentů pravděpodobně vlivem mlhy a podzimního počasí pociťovali prázdnotu a ponurost. Naproti tomu jeden z respondentů (student filosofie) vnímal okolí nejen díky kombinaci vnějších faktorů, jako byl vítr, mlha a opadávající stromy, ale i vlivem vnitřních faktorů, jako dosavadní životní zkušenosti a sečtělост. Absence slunečních paprsků a pohledu do okolní krajiny způsobovala, že duch tohoto místa nebyl magický ani vnímán pozitivně, jako tomu bylo v červenci.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 3):

Muž, 25 let, student filozofie z Ostravy: *„Tady tak fouká, že si připadám jako ten člověk v povídce. Bylo to o muži, co bojoval s větrem, celou povídku líčí, jak větru vzdoruje a nakonec mu podlehne. Vybavilo se mi to jeho odhodlání a síla pro boj se živlem.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem:
„Muž byl osloven na schodech cestou na věž, kde extrémně foukal vítr.“

Muž, 25 let, tentýž student filozofie z Ostravy: *„Pohled do krajiny na ty opadávající stromy, a ta mlha, to je jako v knížce o umírajícím světě, který byl po jaderné katastrofě, a všechno tam usychalo. Úplně se mi vybavil ten strach, co jsem měl, když jsem to četl.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem:
„Muž byl opětovně osloven na věži, kde již nefoukalo, místo bylo chráněno. Tento mladík byl jasně ovlivněn tím, že studuje filozofii a přečetl mnoho knih, cokoli viděl, to v něm probudilo vzpomínku na nějakou knihu.“

Dne 28. 10. 2014 dopoledne, jasno, bezvětrí

Výzkumný soubor 2 respondentů ze 100 návštěvníků během dopoledne (2%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

V tento podzimní den byl genius loci hradu utvářen kombinací modré oblohy, slunečních paprsků a zabarvených stromů. Uvedené faktory vnímal tazatel i oba respondenti. Za rušivý element by se dal označit kouř pocházející ze zahrad místních obyvatel. Tato skutečnost vyvolala v tazateli i jednom z respondentů až vztek. Dobrá viditelnost spolu se slunečním svitem umožňovala stejně jako v červenci vnímat propojení hradu s jeho vzdálenějším okolím.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 3):

Muž, 40 let, obr. 9: *„Je zde krásně, hlavně ta modrá obloha a výhled do okolí, ale kazí to ten kouř, v člověku to vyvolává až vztek, jak můžou lidé pokazit tu atmosféru.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem:
„Muž vinou tohoto kouře pocíval spíše vztek než krásu daného okamžiku.“



Obr. 9 Trosky 28. 10. 2014
Foto autor

Dne 27. 1. 2015 kolem poledne, mlha, sněžení

Výzkumný soubor 2 respondentů z 2 návštěvníků během poledne (100%)

Shrnutí výzkumu daného dne (data z výzkumu ad Příloha 3):

Hlavním faktorem utvářejícím atmosféru hradu tohoto dne byla mlha doprovázená slabým sněžením. Trosky tak působily nepřítomně až tajemně. Zatímco tazatel pociťoval z hradu zlou sílu, jeden z respondentů prožíval melancholii spojenou s pozitivním dojmem. Vzhledem k mlze nebylo možné vnímat propojení hradu s okolní krajinou.



Obr. 10 Trosky 27. 1. 2015
Foto autor

4.3.4 Humprecht

Dne 6. 6. 2014 odpoledne, slunečno, teplo, bezvětrí

Výzkumný soubor 1 respondenta z 50 návštěvníků během odpoledne (2%)

Shrnutí výzkumu daného dne (data z výzkumu ad Příloha 4) :

Tazatel i respondent byli ovlivněni atmosférickými podmínkami, dusným slunečným dnem, který spolu se zámkem obklopeným zelení vyvolal pocit tajemna a přenesení v prostoru. Tazatel vnímal nejen zámek, ale i okolní stromy, zatímco na respondenta působila především stavba samotná v propojení s vnějšími faktory. Duch místa byl spatřován v jakési exotické stavbě uprostřed pralesa, v cizí zemi.



Obr. 11 Humprecht 6. 6. 2014
Foto autor

Dne 10. 8. 2014 odpoledne, jasno, teplo

Výzkumný soubor 1 respondenta ze 40 návštěvníků během odpoledne (2,5%)

Shrnutí výzkumu daného dne (data z výzkumu ad Příloha 4):

Vzhledem k tomu, že část stromů v parku vlivem choroby již opadávala, vnímal tazatel na rozdíl od minulé návštěvy zejména kontrast mezi barvami stromů a pociťoval vůni usychajícího listí, což v něm evokovalo dojem podzimu. Oslovený respondent ani jeden z jeho pocitů nesdílel a zažíval pocit romantiky, pravděpodobně vyvolaný stavbou. Stejně jako při výzkumu v červnu byl tazatel ovlivněn nejen zámkem samotným, ale i okolím, respondent se soustředil jen na stavbu.

Dne 20. 9. 2014 odpoledne, jasno, teplo

Výzkumný soubor 3 respondentů z 50 návštěvníků během odpoledne (6%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Atmosférické podmínky, fáze dne a okolní krajina byly podobné jako při minulém výzkumu. Tazatel a jeden z respondentů pociťovali pohádkovost místa a tajemno,

oproti tomu dva z respondentů tyto pocity nesdíleli. Dva respondenti vnímali místo jako kontrast dvou protichůdných světů vlivem opadaných kaštanů a zelených ostatních stromů. Podobný kontrast byl zaznamenán u tazatele již při minulém výzkumu v srpnu.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 4):

Žena, 50 let, obr. 12: *„Z místa vyzařuje zima a léto současně, schodiště je přechodem mezi světem světla a světem tmy.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Daný okamžik byl utvářen skutečností, že část stromů již byla opadaná a část ještě zelená.“*



Obr. 12 Humprecht 20. 9. 2014
Foto autor

Dne 30. 12. 2014 dopoledne, jasno

Výzkumný soubor 2 respondentů z 10 návštěvníků během dopoledne (20%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Atmosféra zámku byla v tento zimní den ovlivněna jasnou oblohou a mrazivým počasím, které spolu s absencí lidí, opadanými stromy a sněhem utvářelo dojem pustého spícího místa a prázdnoty. Určitý pocit samoty byl až negativně vnímán tazatelem a jedním z respondentů. Jiný respondent naopak tyto pocity nesdílel a vnímal místo jako pohádkové. Oproti předešlému výzkumu byla viditelná i okolní krajina, jež dotvářela ducha místa.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 4):

Muž, 60 let: *„Je zde krásný výhled do okolí skrz stromy, to v létě není vůbec vidět. Cítím zde ale samotu a prázdnotu.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Muž byl osloven poté, co o samotě obešel celý zámek dokola, místo bylo bez lidí, ani pod zámkem (kromě mne) nikdo nebyl.“*

Dne 27. 1. 2015 kolem poledne, mlha, sněžení

Výzkumný soubor 2 respondentů z 5 návštěvníků kolem poledne (40%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Kombinace mlhy, sněžení a již napadaného sněhu utvářela ducha místa toho dne, pociťovaného ale pravděpodobně pouze tazatelem. Jeden z respondentů vnímal místo pozitivně, což bylo zřejmě vyvoláno skutečností, že byl zimní den se sněhem. Tazatel zde stejně jako při předchozím výzkumu na konci prosince pociťoval chlad a prázdnotu. Druhý z respondentů, i když rodák, nevnímal žádnou zvláštní atmosféru, pouze popisoval zámek jako běžnou součást krajiny.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 4):

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele, obr. 13: *„Zámek ve mně vyvolal pocit chladu a prázdnoty. Stavba, jež se vynořovala z mlhy, jako by přicházela z jiného časoprostoru, což umocňovalo i husté sněžení.“*

Žena, 60 let, obr. 13: „*Humprecht v zimě se mi líbí, působí pozitivně, lehce.*“



Obr. 13 Humprecht 27. 1. 2015
Foto autor

4.3.5 Údolí Plakánek

Dne 11. 8. 2014 dopoledne, zataženo, déšť

Výzkumný soubor 1 respondenta ze 4 návštěvníků během deště (25%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Atmosféru údolí tohoto letního dne utvářel déšť, který se zataženou oblohou a tmavými mraky spoluformoval naprosto odlišného ducha místa, než za jasného dne. Tazatel i respondent vnímali zejména vodu a vlhko, byli ovlivněni především atmosférickými podmínkami, tedy vnějším faktorem. Zatímco tazatel pociťoval z místa chlad, respondent svěží vzduch, a byl tímto místem okouzlen.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 5):

Žena, 40 let: *„I ted' to tady má své kouzlo. Líbí se mi, jak voda stéká po skalách, vzduch je svěží a na mechu se lesknou kapky vody.“*

Dne 28. 8. 2014 odpoledne, teplo, slunečno

Výzkumný soubor 3 respondentů z 50 návštěvníků během odpoledne (6%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Respondenti byli toho dne ovlivněni vnějšími faktory, které na ně ovšem působily velice různorodě. Nejčastějším sdělením bylo vnímání okolní přírody spolu se slunečním svitem. Zatímco tazatel zaměřoval svou pozornost na zelenou barvu vegetace, jeden z respondentů si uvědomoval lidskou nepatrnost a jeho krátké setrvání na zemi oproti skalám. Další z respondentů popisoval kromě přírody klid tohoto místa, což mohlo být způsobeno jeho oslovením v okamžiku, kdy zde bylo minimum návštěvníků.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 5):

Žena, 60 let, obr. 14: *„Je úžasné, co všechno příroda vytvoří. Tady si člověk uvědomí, jak je proti ní nepatrný a je tady na světě pouze okamžik oproti existenci těchto skal.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Žena byla oslovena v těsné blízkosti skalního masivu, což v ní pravděpodobně vyvolalo pocit vlastní zranitelnosti a nicotnosti.“*



Obr. 14 Údolí Plakánek 28. 8. 2014
Foto autor

Dne 27. 9. 2014 odpoledne, krásný teplý den, slunečno

Výzkumný soubor 9 respondentů ze 100 návštěvníků během odpoledne (9%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Oproti předchozímu výzkumu v srpnu respondenti nevnímali tak výrazně okolní přírodu. Nejčastější sdělení tohoto dne byly na jedné straně příjemné pocity jako zamilovanost, pohoda, romantika, pozitivní energie, na druhou stranu u dvou respondentů to byl strach. Dalším zjištěním byla podobnost se srpnovým výzkumem v pocitech vnímání času a bezvýznamnosti lidského života. Jedním z kontrastů bylo rovněž to, že jeden z respondentů popisoval teplo a příjemné pocity a jiný v ten samý okamžik zažíval nepříjemné pocity doprovázené chladem přicházejícího podzimu. Kromě vnějších faktorů, jež neovlivňovaly respondenty tak výrazně jako minule, se zde objevoval i vliv vnitřních faktorů, jako životní zkušenosti a fáze života. Dva z respondentů vyššího věku byli osloveni na témže

místě, přičemž oba spatřovali ve vodní hladině její provázanost s lidským životem a plynutím času.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 5):

Žena, 40 let: *„Pocituji teplo ze slunce a vyhřátého písku, cítím se příjemně jako na dovolené, místo mě uvolňuje a navozuje pohodu.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„V daný okamžik bylo bezvětří a dusno, teplo vyzařovalo z písku na břehu rybníka.“*

Žena, 45 let: *„Je mi zde zima, není to příjemné. Cítím chlad blížícího se podzimu.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Žena se před pár dny vrátila z Afriky, naprosto jiného klimatu, a v danou chvíli tedy nevnímala teplo, ale již pozvolna přicházející podzim, jenž byl rovněž ve vzduchu cítit.“*

Dne 31. 12. 2014 kolem poledne, zataženo

Výzkumný soubor 2 respondentů ze 100 návštěvníků kolem poledne (2%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Tento výzkum podpořil myšlenku, že velké množství návštěvníků působí rušivě na prožití atmosféry místa. Při vstupu do údolí se zde nacházela skupina lidí pouštějších balónky, čímž byl genius loci místa výrazně potlačen. Vnějšími faktorem ovlivňujícím atmosféru byl led a sněhová pokrývka na skalách. Prožitek dvou respondentů a tazatele byl však odlišný, u tazatele převládá spíše pocit tajemna. Ani jeden z respondentů tento pocit nesdílel, soustředili se spíše na okolí pokryté sněhem a ledem.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 5):

Žena, 30 let, obr. 15: *„Mě zaujaly už od začátku ty pocukrované skály, nahoře jsem viděla jednu a ta byla jako potažená bílou dekou, jen si lehnout.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Sníh na skalách utvářel opravdu zajímavé scénérie, jeho vrstva nebyla silná a místy tvořil slabou, ale souvislou vrstvu různých tvarů.“*



Obr. 15 Údolí Plakánek 31. 12. 2014
Foto autor

4.3.6 Valečov - hrad

Dne 12. 8. 2014 odpoledne, polojasno

Výzkumný soubor 2 respondentů z 20 návštěvníků během odpoledne (10%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Tazatel i respondenti nevnímali přírodu ani nepopisovali roční období či atmosférické podmínky, soustředili se jen na hrad samotný, jeho velikost, neměnnost, chlad, ponurost a záhadnost. Vnímali spíše jakousi energii, jež utvářela genia loci hradu v tento den.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 6):

Muž, 45 let, obr. 16: „*Je to taková záhadná nebetyčná věž ukrývající nějaké tajemství. Probouzí to ve mně touhu ho odhalit.*“



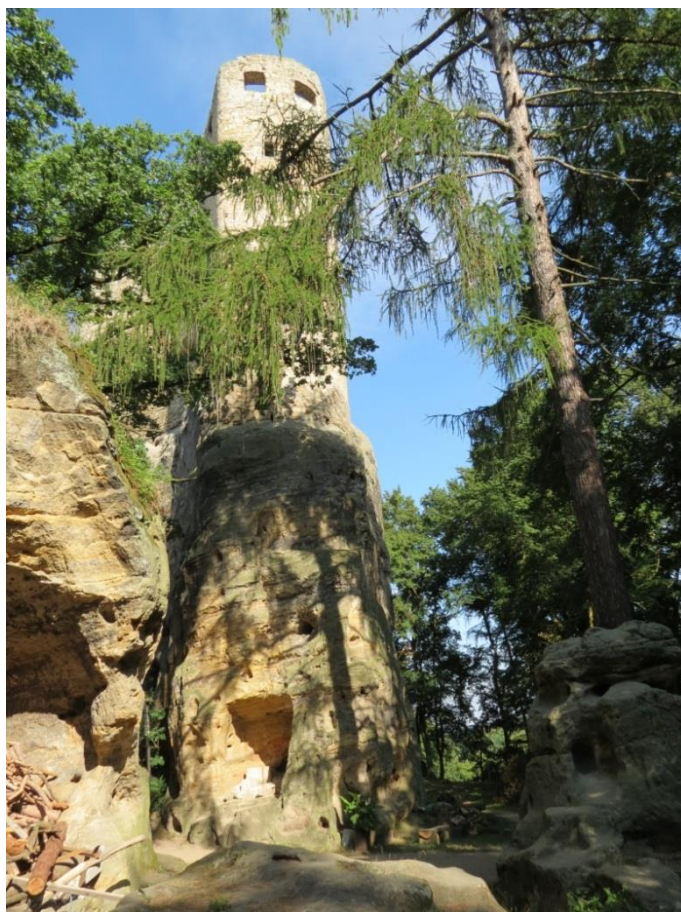
Obr. 16 Valečov - hrad 12. 8. 2014
Foto autor

Dne 15. 8. 2014 dopoledne, slunečno, teplo

Výzkumný soubor 2 respondentů z 30 návštěvníků během dopoledne (7%)

Shrnutí výzkumu daného dne (data z výzkumu ad Příloha 6):

Tazatel i respondenti, stejně jako při minulém výzkumu, vnímali zejména hrad, v případě tazatele ve spojení se sluncem. Sdělením respondentů tohoto dne bylo tajemno, pohádka a přenesení v prostoru.



Obr. 17 Valečov - hrad 15. 8. 2014
Foto autor

Dne 19. 9. 2014 odpoledne, slunečno, teplo

Výzkumný soubor 5 respondentů z 20 návštěvníků během odpoledne (25%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Oproti předchozím výzkumům v srpnu nebylo toto místo vnímáno jako magické ani tajemné. Respondenti popisovali nejen atmosféru vlastního hradu, ale i jeho okolí a jejich vzájemnou propojenost. Za faktory, jež působily při utváření ducha místa, lze označit atmosférické podmínky či vůni borovic. Nejčastěji byla pocíťována idyla, pohoda a romantika, což pravděpodobně souvisí mimo výše uvedených faktorů i s minimem návštěvníků v průběhu daného časového období. Jeden z respondentů však prožíval pocit boje, což mohlo být způsobeno jeho momentálním silně negativním rozpoložením čili jedním z vnitřních faktorů. Další z respondentů, přestože vnímal příjemnou vůni borovic, přirovnával místo k bráně do pekel.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 6):

Žena, 60 let: *„Čiší tady z toho klid a pohoda, nádherné výhledy do kraje mi umožňují oproštění od ruchu velkoměsta.“*

Muž, 65 let: *„Už je vidím, jak tady bojují.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem:

„Muž byl celou dobu negativisticky naladěný, měl špatnou náladu, a to ho pravděpodobně ovlivnilo v myšlenkách a pocitech z daného místa.“

Dne 21. 9. 2014 odpoledne, zataženo, občasný déšť, nízké šedé mraky

Výzkumný soubor 2 respondentů z 10 během odpoledne (20%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Oproti předchozím výzkumům působily na respondenty zejména atmosférické podmínky, počasí po dešti a nízké mraky. Stejně jako v předchozím výzkumu v září, přirovnal jeden z respondentů část hradu k bráně do pekla, oproti tomu druhý z respondentů přirovnal věž k bráně do nebe.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 6):

Muž, 50 let, obr. 18: *„Je to propojení s nebem, brána do nebes, Babylonská věž. Z místa cítím odhodlání lidí minulosti dotknout se nebes a propojit se tak s Bohem.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem:

„Muž byl ovlivněn počasím toho dne, šedé olověné mraky byly velmi nízko a byl i opar. Pohled na věž vzbuzoval dojem, že její vrcholek přechází do nebe.“



Obr. 18 Valečov - hrad 21. 9. 2014
Foto autor

Dne 19. 10. 2014 kolem poledne, polojasno

Výzkumný soubor 2 respondentů z 5 návštěvníků během poledne (40%)

Shrnutí výzkumu daného dne (data z výzkumu ad Příloha 6):

Atmosféru místa toho dne ovlivňovaly vnější faktory, roční období, zbarvené listy a jejich vůně. Tuto skutečnost vnímal tazatel i jeden z respondentů, oproti tomu druhý respondent prožíval asociaci středověku.

Dne 30. 12. 2014 dopoledne, jasno, mráz

Výzkumný soubor 2 respondentů ze 4 návštěvníků během dopoledne (50%)

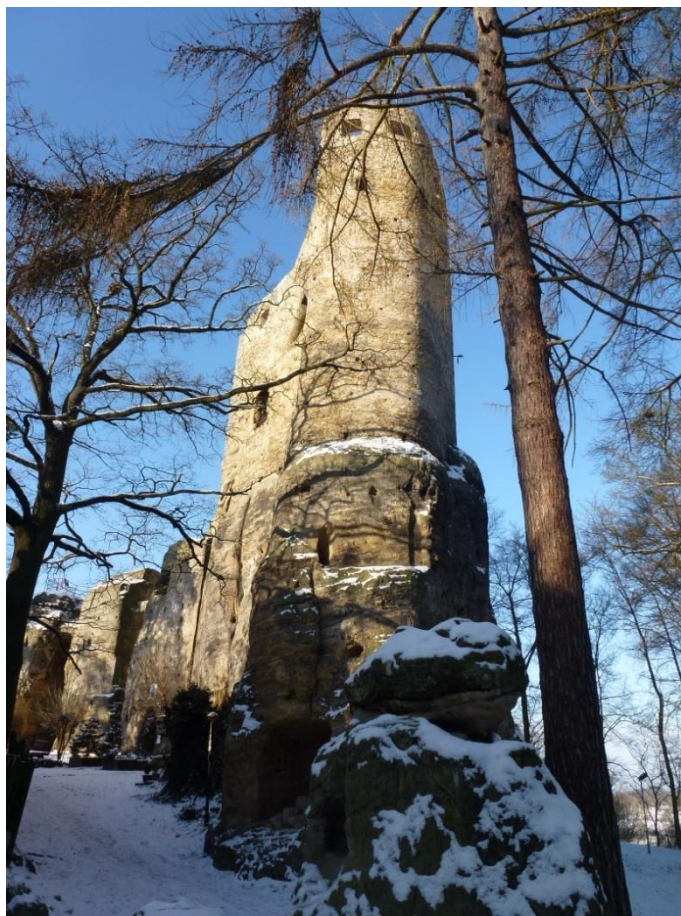
Shrnutí výzkumu daného dne:

Významným faktorem ovlivňujícím atmosféru tohoto prosincového dne bylo roční období, sníh na skalách a mrazivé počasí. Hlavním sdělením respondentů i tazatele

byl chlad, propojení s minulostí a ohromující velikost hradu oproti jiným ročním obdobím. Genius loci spoluutvářela i jistá síla, pocíťovaná tazatelem a jedním z respondentů.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 6):

Žena 40 let, obr. 19: „Je to obrovská stavba, z dálky vypadá jako hrádek a je to takový veliký hrad. Člověk teď v zimě může pozorovat i to co by přes listí neviděl. Jsem úplně ohromená tou silou, která z hradu sálá.“



Obr. 19 Valečov - hrad 30. 12. 2014
Foto autor

Dne 8. 2. 2015 odpoledne, jasno, mrazivé počasí, silný vítr

Shrnutí výzkumu daného dne (data z výzkumu ad Příloha 6):

Silný vítr a mrazivé počasí byly rušivým faktorem a znemožňovali hlubší prožití atmosféry místa, jediným dalším pocitem kromě chladu byla prázdnota, což bylo

umocněno tím, že zde mimo tazatele nikdo nebyl. Pořízené fotografie prožitou atmosféru nedokládají, naopak by mohly vyvolat pozitivní pocity.

4.3.7 Valečov – skalní byty

Dne 12. 8. 2014 odpoledne, polojasno

Výzkumný soubor 2 respondentů ze 4 návštěvníků během odpoledne (50%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Atmosféra místa byla utvářena jeho určitou izolovaností od okolí a skalními byty, což v respondentech evokovalo uvědomění si kontrastu mezi tímto místem a okolním světem, a rovněž mezi dnešním a tehdejším způsobem života. Tazatel na místě pociťoval určitou energii, jež přecházela z magické až po temnou, tento pocit s ním respondenti nesdíleli. Bylo vnímáno pouze místo samotné, atmosférické podmínky ani roční období nebyly respondenty ani tazatelem zmíněny.

Ukázka z výzkumu (data z výzkumu ad Příloha 7):

Muž, 65 let, obr. 20: *„V dnešní době je pro mne nepochopitelné, jak v těchto skalních bytech mohli žít lidé až do začátku 20. století. Protože tu však nejsou asfaltové cesty a dráty elektrického vedení, je to tady tiché místo pod korunami dubů.“*



Obr. 20 Valečov - skalní byty 12. 8. 2014
Foto autor

Dne 15. 8. 2014 dopoledne, slunečno, teplo

Výzkumný soubor 1 respondenta z 5 návštěvníků během dopoledne (20%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Stejně jako při předchozím výzkumu je respondentem i tazatelem vnímáno jen místo samotné. Jejich pocity se shodují v určité tajemnosti až mystičnosti tohoto místa a cítí zde i jistou přítomnost původních obyvatel stejně jako respondenti v předchozím výzkumu. U pocitů tazatele hrály svou roli i sluneční paprsky, které toto místo prosvětlovaly.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 7):

Žena, 30 let: „Přicházím na opuštěné náměstí, centrum všeho, „středobod“ veškerého dění obyvatel, kteří bydlí ve skalních bytech. Nikdo zde není, všichni někam šli, ale každou chvíli se určitě vrátí, zpoza pískovcových skal se brzy nějakí lidé objeví a středobod jejich žití znovu ožije.“

Dne 21. 9. 2014 odpoledne, zataženo, občasný déšť, nízké šedé mraky

Výzkumný soubor 3 respondentů z 5 návštěvníků během odpoledne (60%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Přestože tazatel nevnímá místo již tak magické jako v předchozích výzkumech, pociťuje zde určitou sílu a energii stejně jako jeden z respondentů. Pravděpodobně vlivem atmosférických podmínek byl z „magického kruhu“ mezi stromy i nedalekých skalních bytů dvěma respondenty pociťován strach a přítomnost násilí, taktéž tazatel skalní byty popisoval jako ponuré a chladné. I přesto, že bylo zataženo, jeden z respondentů pociťoval z místa teplo a pohodu, což bylo pravděpodobně ovlivněno vnitřními faktory.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 7):

Muž, 70 let, obr. 21: *„Místo ve mně vyvolává pocit, že je to bunkr, cítím zde přítomnost násilí, ale rovněž hrdosti a odvahy národa.“*



Obr. 21 Valečov - skalní byty 21. 9. 2014
Foto autor

Dne 19. 10. 2014 kolem poledne, polojasno

Výzkumný soubor 5 respondentů z 10 návštěvníků kolem poledne (50%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Atmosféru toho dne utvářelo spadané listí v kombinaci s jejich vůní a sluneční svit. Na rozdíl od předchozích výzkumů zde nebylo respondenty pocíťováno žádné kouzlo ani magie místa. Výroky respondentů byly pozitivní, zažívali pocity radosti, štěstí a romantiky, a vnímali zejména barvy a vůně, což bylo pravděpodobně zapříčiněno především fází roku.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 7):

Žena, 20 let, obr. 22: „*Chce se mi zpívat nějaké romantické písně. Vzbuzuje to tady ve mně romantiku a radost, při příchodu na toto místo jsem byla zaplavena pocitem štěstí.*“



Obr. 22 Valečov - skalní byty 19. 10. 2014
Foto autor

Žena, 60 let, obr. 23: „*Vnímám ten barevný les, spadané listí krášlící studené skalní byty a zatím ještě celkem příjemný podzimní den.*“



Obr. 23 Valečov - skalní byty 19. 10. 2014
Foto autor

Dne 30. 12. 2014 dopoledne, jasno

Výzkumný soubor 5 respondentů z 10 návštěvníků během dopoledne (50%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Sníh, sluneční svit a minimum návštěvníků byly dominantními faktory utvářejícími atmosféru místa, jež v tazateli a jednom z respondentů vyvolaly dojem spící krajiny, kde se zastavil čas. Dva respondenti vnímali stopy přítomnosti původních obyvatel, stejně jako to bylo zaznamenáno u některých respondentů při minulých výzkumech. Totéž platí i u dalšího respondenta, jenž zde pocítil boj a strach.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 7):

Žena, 40 let, obr. 24: *„Úžasná kombinace zimy a slunce. Vše tady jen září, cítím se tu povznesená a lehká.“*

Muž, 45 let, obr. 24: *„Jako by se tu zastavil čas už před tisícem let a od té doby všechno spí.“*



Obr. 24 Valečov - skalní byty 30. 12. 2014
Foto autor

4.3.8 Vrch Zebín

Dne 14. 8. 2014 dopoledne, oblačno až zataženo, větrno, chladno

Výzkumný soubor 1 respondenta z 5 návštěvníků během dopoledne (20%)

Shrnutí výzkumu daného dne (data z výzkumu ad Příloha 8):

Faktory, utvářejícími genius loci místa v tento srpnový den, byl vítr, zatažená obloha, dobrá viditelnost a skutečnost, že zde kromě tazatele a respondenta nikdo nebyl. Shodně vnímali vítr, popisovali pocit zastavení času a měli dojem, že se nachází ve středu okolní krajiny.



Obr. 25 Vrch Zebín 14. 8. 2014
Foto autor

Dne 18. 10. 2014 dopoledne, mlha, viditelnost 20 metrů

Výzkumný soubor 2 respondentů z 3 návštěvníků během dopoledne (67%)

Shrnutí výzkumu daného dne:

Dojmy tohoto dne ovlivnila mlha, která znemožňovala pohled dál do okolí. Tazatel i respondenti nejprve vnímali zejména zvuky, po čase si začali uvědomovat blízké okolí a probouzela se jejich fantazie.

Ukázka z výzkumu (další data z výzkumu ad Příloha 8):

Žena, 30 let: „Přijde mi, že se procházím po zchlazené lávě na vrcholu nějaké sopky a mlha kolem mě je pára ze sopky vystupující. Vzhledem ke špatné viditelnosti, respektive neviditelnosti, vnímám především zvuky kolem mě, které mi přijdou hrozně blízko.“

Dne 31. 12. 2014 ráno, zataženo

Shrnutí výzkumu daného dne (data z výzkumu ad Příloha 8):

Ducha místa onoho dne narušovaly zvuky silvestrovských petard, které spolu se špatnou viditelností navozovaly dojem války. Pokud ustaly, byly dominantní zvuky

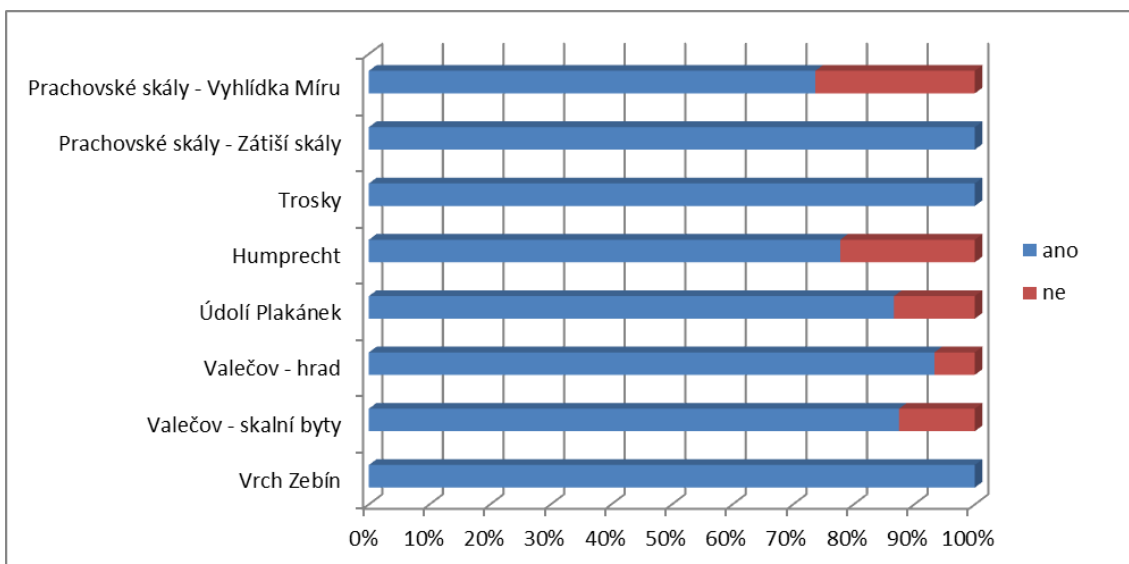
zvířat, což evokovalo pocit klidu. Propojení chladu a krajiny, jež se ztrácela v dálce, v tazateli stejně jako při výzkumu v jiných lokalitách, způsobovala přenesení v prostoru.



Obr. 26 Vrch Zebín 31. 12. 2014
Foto autor

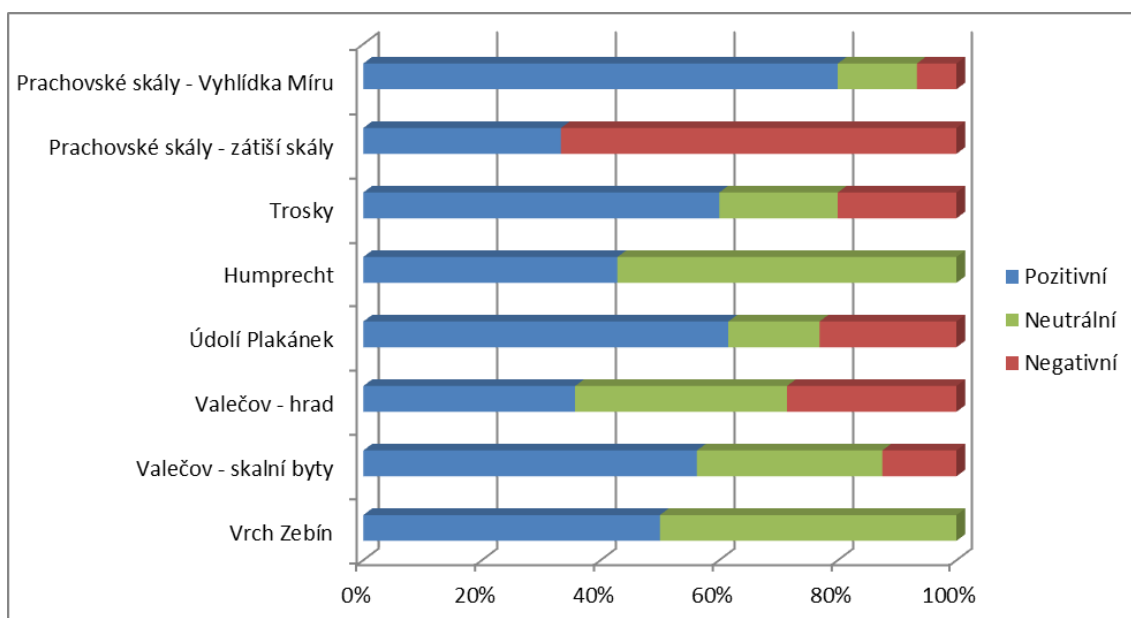
4.4 Zpracování výsledků

Výzkum ukázal, že genius loci byl na všech zkoumaných lokalitách ve většině sledovaných dnů pociťován. Bylo ovšem zaznamenáno i několik případů, kdy tazatel ani respondenti přítomnost žádného ducha místa nepociťovali, u respondentů celkem pětkrát, a to pokaždé v jiné lokalitě, v odlišné fázi roku a za různých atmosférických podmínek. Tazatelem nebyl genius loci vnímán pouze v jednom případě, což způsobily rušivé atmosférické podmínky. Posouzení, zda respondenti genia loci pociťovali či ne, bylo provedeno tazatelem na základě jejich odpovědí.



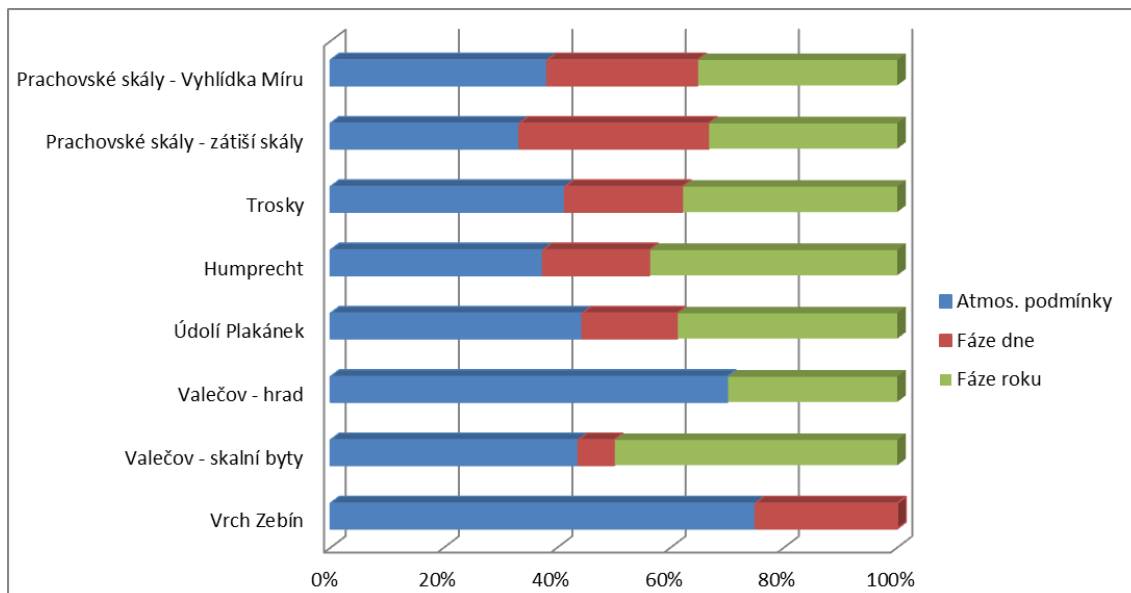
Obr. 27 Pociťení genia loci u respondentů
Zdroj: vlastní zpracování

U respondentů převažovaly pozitivní a neutrální dojmy z daného okamžiku. Výjimku tvoří Prachovské skály – zátíší skály s mechem a zlomeným stromem, kde byly zaznamenány dojmy převážně negativní, což ovšem mohlo být zkresleno nízkým počtem respondentů v této lokalitě.



Obr. 28 Pozitivní, neutrální a negativní dojmy
Zdroj: vlastní zpracování

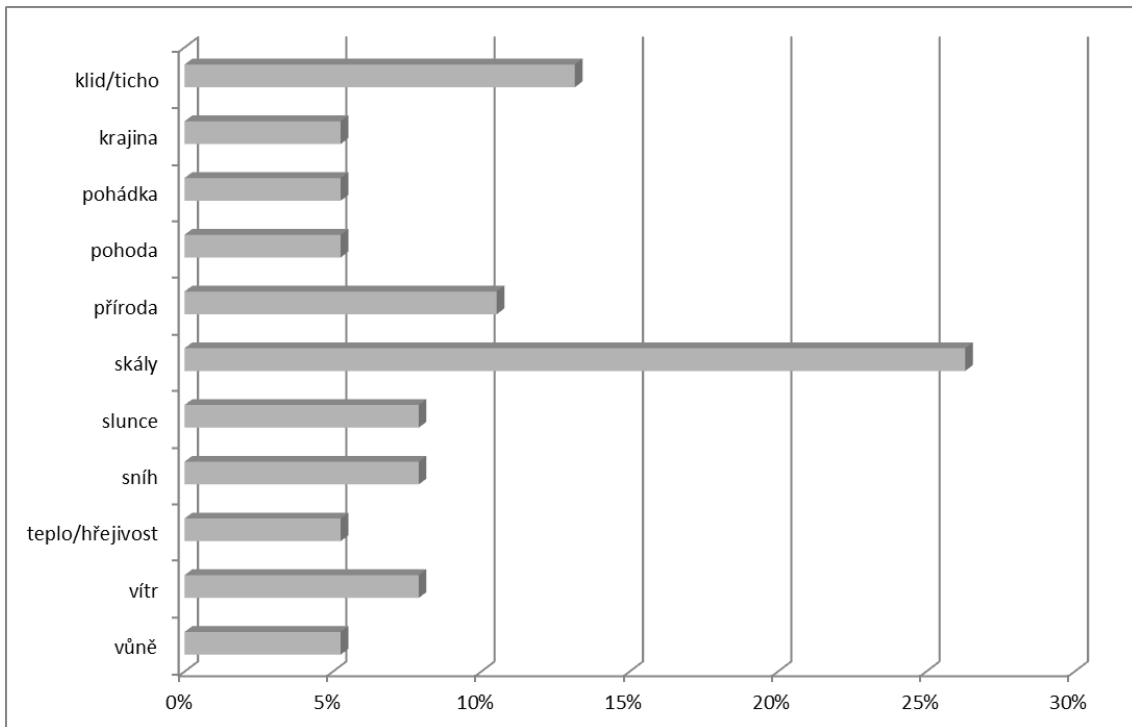
Provedeným výzkumem bylo zjištěno, že vnější faktory ovlivňují percepci krajiny a vnímání genia loci. Působení jednotlivých faktorů bylo přibližně vyrovnané, pouze ovlivnění fází dne nebylo tak výrazné.



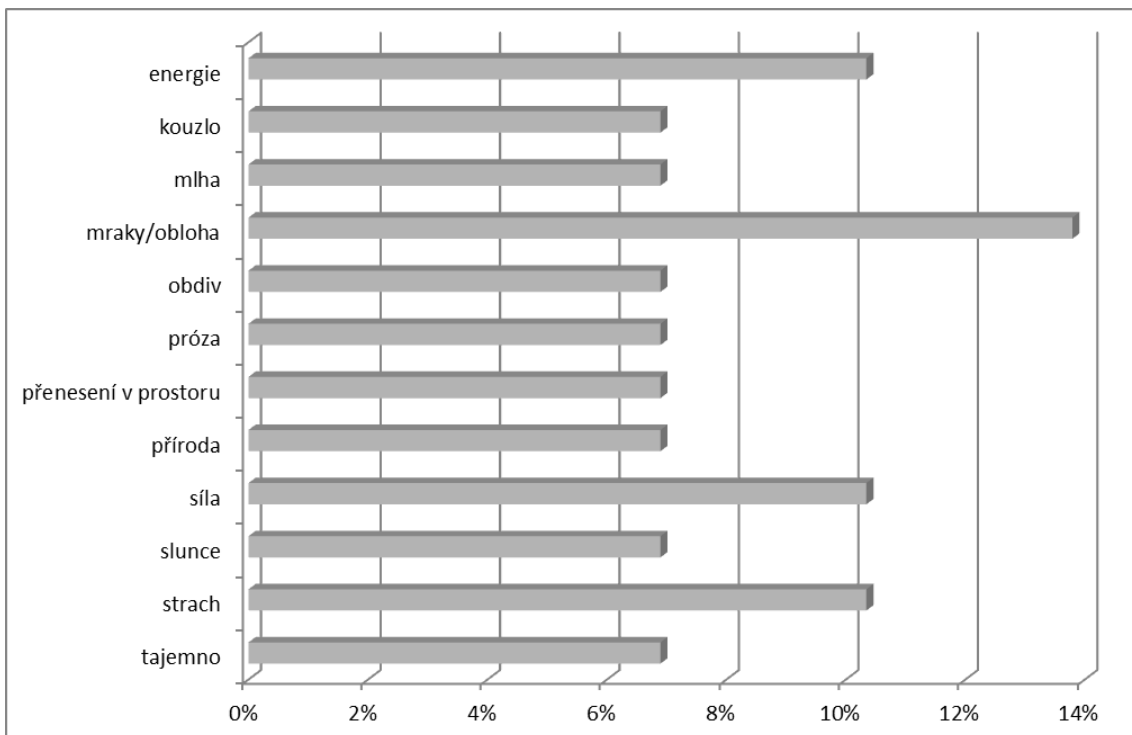
Obr. 29 Vliv vnějších faktorů na vnímání genia loci
Zdroj: vlastní zpracování

Výzkum taktéž u respondentů našel vliv vnitřních faktorů na procítění atmosféry místa. Lze tak usuzovat z jejich odpovědí. Konkrétně to bylo zaznamenáno přibližně u 40 % respondentů, ale jedná se pouze o hypotézu tazatele, která nebyla u respondentů následně nijak ověřena. Taktéž sám tazatel pozoroval vliv vnitřních faktorů na jeho vnímání genia loci.

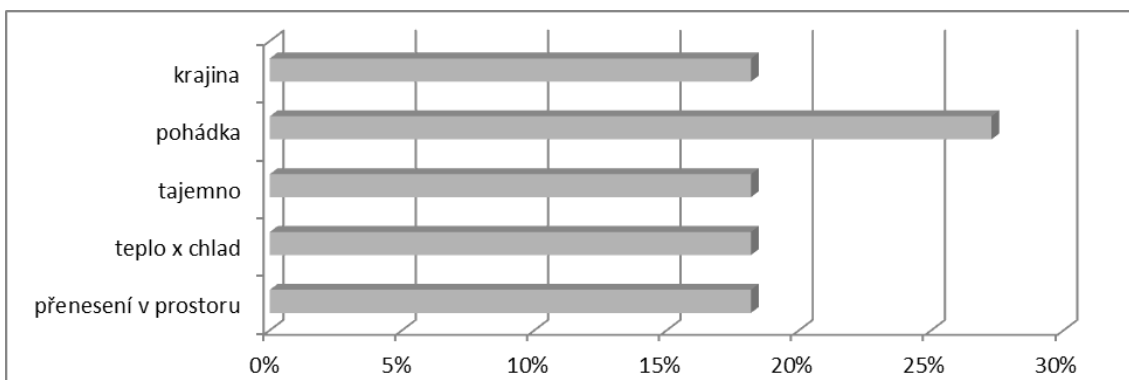
V průběhu výzkumu bylo zaznamenáno velké množství odpovědí respondentů, přičemž jejich nejčastější sdělení byla dále procentuálně graficky zpracována dle jednotlivých lokalit a v kapitole 5 (Shrnutí a diskuze výsledků) porovnána.



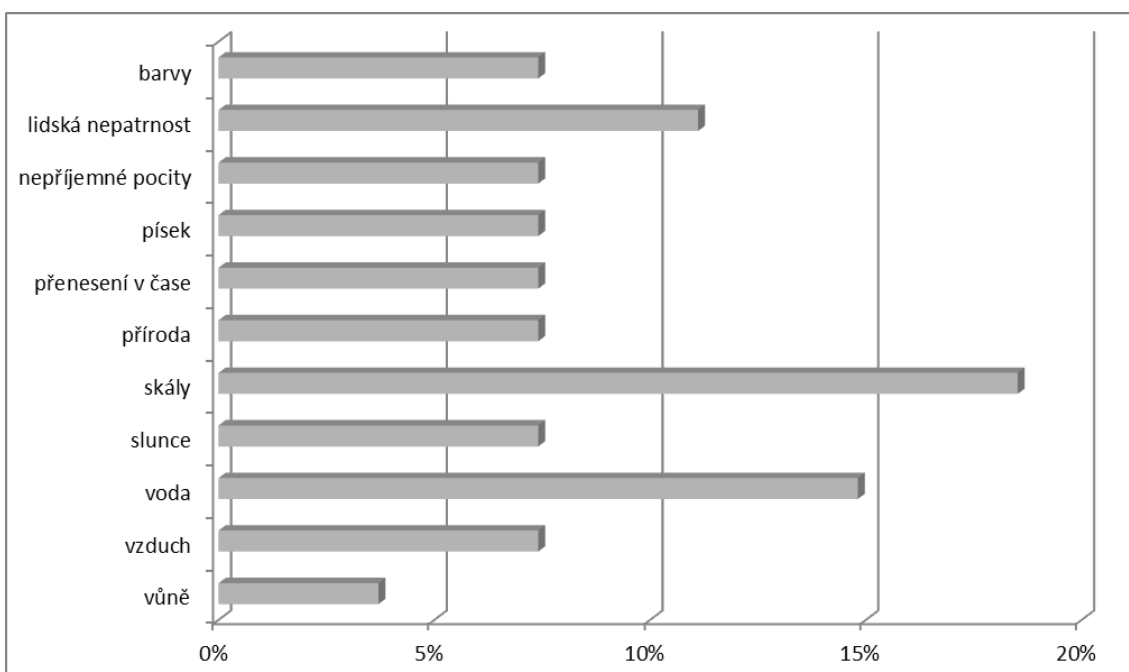
Obr. 30 Nejčastější sdělení Prachovské skály - Vyhlídka Míru
Zdroj: vlastní zpracování



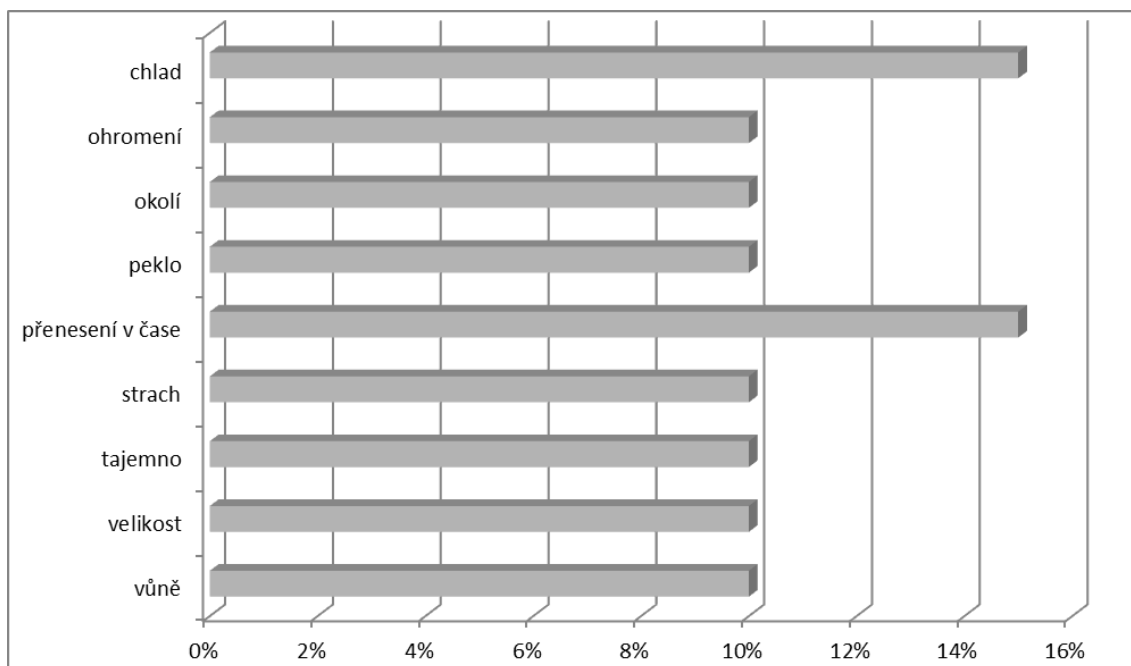
Obr. 31 Nejčastější sdělení Trosky
Zdroj: vlastní zpracování



Obr. 32 Nejčastější sdělení Humprecht
Zdroj: vlastní zpracování

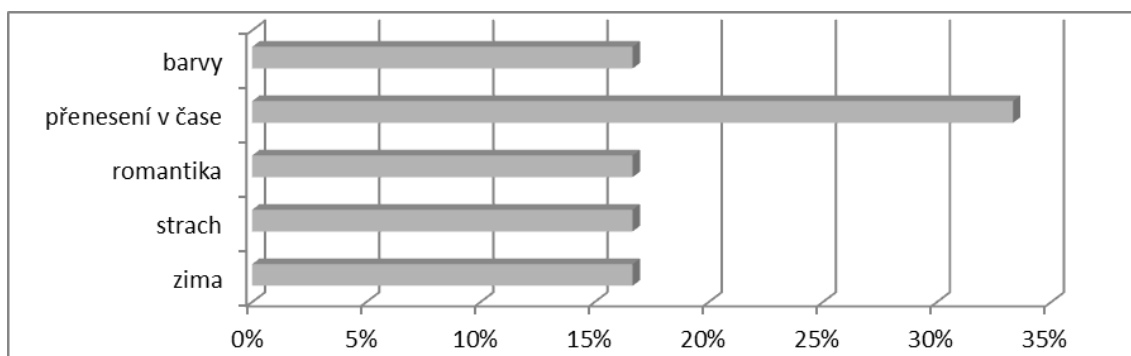


Obr. 33 Nejčastější sdělení Údolí Plakánek
Zdroj: vlastní zpracování



Obr. 34 Nejčastější sdělení Valečov - hrad

Zdroj: vlastní zpracování



Obr. 35 Nejčastější sdělení Valečov - skalní byty

Zdroj: vlastní zpracování

5 Shrnutí a diskuze výsledků

Teoretická část měla za cíl uvést problematiku genia loci a percepce krajiny a definovat tyto pojmy na základě dostupné literatury a dosavadních výzkumů. Především k problematice genia loci v současné době neexistuje velké množství literatury ani výzkumných prací. Dostupné materiály jsou převážně práce jednotlivců, hlubším výzkumem a kolektivní prací více autorů se v České republice zabývá zejména Univerzita Hradec Králové. I samotné definování pojmů genia loci a percepce krajiny je problematické vzhledem k jejich nehmatatelnosti a subjektivitě. Přesto jsou v teoretické části práce shrnuty jejich dosavadní definice a poznatky o nich. Nejčastěji je v literatuře percepce krajiny popisována jako subjektivní vnímání krajiny člověkem a genius loci jako zvláštní atmosféra či duch místa, přičemž lidé v daný okamžik pociťují ohromení, neopakovatelnost chvíle, vznešenost, záhadnost, mystičnost, nostalgii či vlastní bezvýznamnost. Propojení s praxí formou empirického výzkumu, pozorování a introspekce prokázalo subjektivitu percepce krajiny i genia loci, stejně jako jeho náročné uchopení a ověření v praxi, přičemž potvrdilo genia loci jako atmosféru místa se svou neopakovatelností ve výpovědích respondentů.

Praktická část dále s pojmy genius loci a percepce krajiny pracovala v obsahové analýze vybraných webových stránek regionu Český ráj a snažila se odpovědět na otázku, zda je zde s geniem loci pracováno, což se potvrdilo. Jedná se ovšem jen o nahodilé (a někdy možná i náhodné) pokusy o jeho zachycení, zejména chybí proměny atmosféry daného místa v průběhu dne a roku, větší množství kvalitních fotografií (s případným použitím HDR technologie), a to i méně známých lokalit, a doplňující komentář fotografa k zachycenému okamžiku či fotogalerie samotných návštěvníků doplněná jejich komentáři. V době 2D webu a brzkém nástupu 3D webu je současná podoba těchto stránek prezentujících Český ráj nedostačující.

Empirický výzkum, navazující na popis tohoto regionu s množstvím přírodních a kulturních atraktivit a předpoklady k pocítění genia loci, prokázal, že duch místa vybraných lokalit Českého ráje byl pociťován jak u většiny respondentů, tak u tazatele. Zatímco v případě tazatele je to prokazatelné z vlastní introspekce, u respondentů tak lze usuzovat pouze na základě zúčastněného pozorování a jejich odpovědí na položené otázky. Návštěvníci vybraných lokalit nebyli v některých

případech ochotni odpovídat, případně byly jejich vyjadřovací schopnosti značně omezené. V průběhu výzkumu tedy došlo k doplnění přímého dotazování o zúčastněné pozorování dvojic či menších skupinek lidí, jelikož bylo zjištěno, že jsou respondenti při vyjadřování svých pocitů mezi sebou sdílnější než vůči tazateli. Je však diskutabilní, zda to, že návštěvník prožitek z daného místa nebyl schopen sdělit, znamená, že ho skutečně nepocítil. Sám tazatel si v průběhu výzkumu ověřil, že je mnohdy velmi obtížné definovat prožitek z atmosféry místa slovy.

Dojmy respondentů byly z velké většiny pozitivního či neutrálního charakteru. Negativní pocity byly zaznamenány za rozdílných atmosférických podmínek v průběhu různých fází roku, přičemž výzkum prokázal, že v daný okamžik na stejném místě může mít jeden respondent pozitivní a druhý respondent negativní dojmy. Výzkum přinesl zajímavé zjištění, kdy tazatel pocítoval na jedné z lokalit (Prachovské skály – zátiší skály s mechem a zlomeným stromem) příjemnou a pozitivní atmosféru, oproti tomu většina respondentů zde měla dojmy negativní.

Práce si dále kladla za cíl odpovědět na otázku, zda ovlivňují vnější faktory subjektu, tedy atmosférické podmínky, fáze dne a fáze roku, ducha daného místa. Lze usuzovat, že všechny tři faktory mají na genia loci vliv, a to přibližně stejnou měrou a v jejich různých kombinacích. Tazatel k tomuto závěru došel na základě odpovědí respondentů na otevřené otázky a nelze tedy v každém případě s jistotou posoudit, které vnější faktory a zda vůbec měly vliv na procítění atmosféry dané lokality. V některých případech je to však zcela jasné. Výjimku tvoří vrch Zebín, kde nebylo téměř zaznamenáno ovlivnění vnímání genia loci fází roku, výzkum v dané lokalitě mohl být ale zkreslen nízkým počtem respondentů. V lokalitách Valečov - hrad a Valečov – skalní byty byl zaznamenán jen minimální vliv vnějšího faktoru fáze dne, což v případě skalních bytů pravděpodobně zapříčinila uzavřenost místa uprostřed lesa a u vlastního hradu pro to nebylo nalezeno odůvodnění.

V průběhu výzkumu byla zjištěna přítomnost i dalších vnějších faktorů, jež jsou definovány v odborné literatuře. Jednalo se zejména o dominantní vůně, barvy a přítomnost většího počtu lidí na daném místě. Poslední z nich je zároveň i nejčastěji zaznamenaným rušivým elementem pro vnímání genia loci. Dalšími rušivými faktory byly extrémní atmosférické podmínky a lidmi způsobené rušivé elementy jako kouř, křik a zvuk petard.

Jedním z cílů práce bylo odpovědět na otázku, zda to, jak návštěvníci pociťují atmosféru daného místa, mohou ovlivňovat vnitřní faktory. Realizovaný výzkum to však nedokázal jednoznačně ověřit, nicméně byly zaznamenány případy, ze kterých lze usuzovat, že tomu tak je. V několika odpovědích byl nalezen dokonce i konkrétní vnitřní faktor, jenž pravděpodobně pocítění ducha místa ovlivnil, například strach z výšek znemožnil vnímat cokoli jiného.

Vzhledem ke strukturovaným rozhovorům s otevřenými otázkami a nasbírání velkého množství dat bylo obtížné vše zpracovat, přesto se podařilo shromáždit z každé lokality některá opakující se sdělení oslovených návštěvníků. Tazatel pak mohl i sám na sobě v průběhu výzkumu pozorovat proměny vnímání atmosféry daných míst. Nejčastější sdělení respondentů byla zaznamenána do grafů, přičemž byly z důvodu menšího počtu respondentů vypuštěny vrch Zebín a Prachovské skály – zátiší skály s mechem a zlomeným stromem.

V Prachovských skalách na Vyhlídce Míru vnímali lidé nejčastěji přírodu, zejména skály, slunce, vítr, sníh a ticho. Oproti tomu na zřícenině hradu Trosky kromě slunce, oblohy, mlhy a okolní přírody pociťovali jistou energii, kouzlo, tajemno, strach a sílu.

V údolí Plakánek byla podobně jako v Prachovských skalách respondenty popisována příroda, skály, voda, slunce či písek. Kromě toho zde ale byla pociťována i lidská nepatrnost.

Na lokalitách Valečov – hrad a Valečov – skalní byty byly zaznamenány podobné dominantní pocity jako chlad, tajemno, strach a vůbec nejčastějším dojmem bylo přenesení v čase. Tato místa jsou v těsném sousedství, ale značně odlišná, jelikož hrad je na skále a otevřený ze tří stran do okolí, na rozdíl od skalních bytů, které se nacházejí v lese. Je tedy možné, že je zde přítomna určitá energie, jež vytváří velmi podobnou atmosféru obou lokalit.

Výsledky mohly být zkresleny nízkým počtem respondentů a skutečností, že výzkum probíhal jen po určitou část roku. Nebyla tak zachycena atmosféra končící zimy ani jara. Hlubší výzkum a jeho rozšíření na průběh celého roku by mohl přinést větší pestrost odpovědí návštěvníků či naopak potvrdit nejčastější sdělení tohoto výzkumu a ukázat tak na jedinečnost lokalit Českého ráje a jeho ducha místa.

6 Závěry a doporučení

Analýza dostupné literatury v teoretické části prokázala nedostatečný hlubší výzkum percepce krajiny a genia loci v České republice, stejně tak jako problematičnost definování těchto pojmů vzhledem k jejich nehmatatelnosti a subjektivitě. Pro budoucí výzkum lze mimo jiné doporučit rozbor zahraničních vědeckých prací a odborných článků vztahujících se k této problematice, což by mohlo napomoci hlubšímu pochopení a definování genia loci a percepce krajiny a následně i dalšímu výzkumu v praxi.

Jedním z cílů praktické části bylo na základě obsahové analýzy vybraných webových stránek regionu Český ráj odpovědět na otázku, zda je zde s geniem loci pracováno a zda by jeho prezentace na těchto stránkách byla přínosná pro destinační management a marketing. Analýza ukázala, že s geniem loci je zde pracováno nedostatečně. Tvůrcům těchto stránek lze doporučit vytvoření fotogalerií, kde by byly vloženy snímky dané lokality pořízené technologií HDR v proměnách dne a roku. Jednotlivé fotografie by mohly být doplněny komentářem fotografa pro lepší přiblížení dané atmosféry. Dále by bylo vhodné vytvořit galerii návštěvníků s jejich komentáři, doplněnou například o interaktivní mapy. Doporučení předchozích návštěvníků, jako jeden ze stěžejních nástrojů pro destinační management a marketing ubytovacích zařízení a atraktivit v cestovním ruchu, by mohlo vést ke zvýšení návštěvnosti, jejímu rozložení v průběhu roku a využití potenciálu i méně známých lokalit. V případě budoucí hlubší analýzy webových stránek lokality Českého ráje lze doporučit její rozšíření na větší počet atraktivit a ubytovacích zařízení, a to nejen z pohledu genia loci, ale i z hlediska obsahu, vzhledu a funkčnosti, a jejich porovnání s propracovanějšími stránkami jiných regionů.

Dalším z nástrojů destinačního managementu a marketingu by mohl být hlubší empirický výzkum, jelikož kvalitativní výzkum v této práci zaznamenal pocítění genia loci ve vybraných lokalitách Českého ráje jak tazatelem, tak respondenty, přičemž jejich dojmy byly pozitivního, neutrálního i negativního charakteru. Lze doporučit výzkum v průběhu celého roku s větším počtem respondentů, aby došlo k rozšíření dat pro objektivnější posouzení, jakého charakteru jsou nejčastější sdělení z jednotlivých sledovaných lokalit.

Vzhledem ke strukturovaným rozhovorům s otevřenými otázkami a nasbírání velkého množství dat bylo obtížné vše zpracovat a nalézt tak nejčastější sdělení návštěvníků z daných lokalit. Tazatel prováděl výzkum sám v období přibližně půl roku a již v jeho průběhu bylo patrné, že pro objektivnější závěry je zapotřebí zapojení více tazatelů během celého roku.

Prokázat, které vnější a vnitřní faktory ducha místa ovlivňují, bylo značně komplikované. Pro navazující výzkum tazatel doporučuje v závěru dotazování i zjištění, zda se respondent domnívá, že danou atmosféru spoluutvářely tazatelem zaznamenané vnější a vnitřní faktory. Ani toto zjištění však není zcela nevyvratitelné, jelikož respondent nemusí poznat, co vlastně onu atmosféru utvářelo.

Na základě sdělení respondentů a analýzy jejich odpovědí lze konstatovat, že byly v průběhu výzkumu nalezeny shodné či podobné definice genia loci a percepce krajiny, a byl ověřen vliv vnějších a pravděpodobně i vnitřních faktorů, tak jak to uvádí odborná literatura.

Autor práce by doporučil další hlubší výzkum dané problematiky za účasti většího počtu tazatelů pod odborným dohledem během celého roku po úpravě metodiky dle zjištěných problémů v průběhu výzkumu a s použitím fotografií pořízených technologií HDR. Bylo by vhodné jej rozšířit i na více lokalit, včetně doposud málo známých a navštěvovaných míst. Výsledky by poté mohly posloužit i s ohledem na destinační management atraktivit v cestovním ruchu, kdy by fotografie a nejčastější a nejzajímavější sdělení návštěvníků ze sledovaných lokalit mohly být prezentovány na oficiálních stránkách regionu Český ráj či webových stránkách královéhradeckého, libereckého a středočeského kraje, což by napomohlo prezentaci ducha místa dané oblasti tak, aby došlo k jejímu využití v průběhu celého roku a současně k převedení části návštěvníků z přetížených do doposud málo známých a navštěvovaných lokalit.

7 Seznam použitých zdrojů

- [1] CÍLEK, Václav. Makom: kniha míst. 1.vyd. Praha: Dokořán. 2004. 265 s. ISBN 80-86569-91-8
- [2] HYNEK, Alois. Geografický výzkum krajiny a percepce životního prostředí. 1.vyd. Brno: Univerzita J. E. Purkyně. 1984. 85 s.
- [3] KOLÁČEK, Luboš Y. Český ráj: Kde bory šumí po skalinách. 1.vyd. Praha: Regia. 2011. 255 s. ISBN 978-80-87531-01-3
- [4] KRÁMSKÝ, David a kol. Kognitivní věda dnes a zítra. 1.vyd. Liberec: Bor. 2009. 303 s. ISBN 978-80-86807-55-3
- [5] KROC, Vladimír. Jižním křížem krážem, aneb, Austrálie a Nový Zéland v Zápiskách zahraničních zpravodajů. 1.vyd. Praha: Radioservis. 1999. 211 s. ISBN 80-86212-06-8
- [6] LAJDAR, Milan. Tajemné stezky: Český ráj. 1.vyd. Praha: Regia. 2006. 207 s. ISBN 80-86367-54-1
- [7] NORBERG-SCHULZ, Christian. Genius loci: K fenomenologii architektury. 1.vyd. Praha: Odeon. 1994. 218 s. ISBN 80-207-0241-5
- [8] SIWEK, Tadeusz. Percepce geografického prostoru. 1.vyd. Praha: Česká geografická společnost. 2011. 164 s. ISBN 978-80-904521-7-6
- [9] STRÍDA, Miroslav. NOVÁKOVÁ, Marcela. Český ráj: Průvodce po České republice. 1.vyd. Praha: Olympia. 2002. 127 s. ISBN 80-7033-725-7
- [10] ŠÍPEK, Jiří. ÚVOD do geopsychologie: Svět a putování po něm v kontextu současné doby. 1.vyd. Praha: ISV. 2001. 163 s. ISBN 80-85866-70-6
- [11] ŠÍPEK, Jiří. ŠTYRSKÝ, Jiří. Kapitoly z geopsychologie. 1.vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. 2007. 152 s. ISBN 978-80-7041-813-0
- [12] TUAN, Yi-Fu. Topophilia [on-line]. New York: Columbia University Press, 1990. [citace leden, 01., 2015]. Přístup z Internetu: URL:<http://www.scribd.com/doc/190410794/Topophilia-Yi-Fu-Tuan#scribd>
- [13] VELARTOVÁ, Jaroslava. Dalšíh 10 zastavení v Českém ráji. Jičín: Jaroslava Velartová. 1996. 87 s. ISBN 80-238-5399-6
- [14] VENCÁLEK, Jaroslav. Moravskoslezský kraj – genius loci. 1.vyd. Ostrava: Ostravská univerzita. 2005. 288 s. ISBN 80-7368-094-7
- [15] ZELENKA, Josef. ŠÍPEK, Jiří. ŠTYRSKÝ, Jiří. RUSKOVÁ, Dagmar. PÁSKOVÁ, Martina. DRAŠAROVÁ, Martina. NĚMEC, Petr. BŘEZINA, David. PILAŘOVÁ, Zuzana. PAVLÍK, Matěj. ČADÍK, Jindřich. Percepce krajiny a genius loci. 1.vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008, 325 s. ISBN 978-80-7041-191-9

- [16] ZELENKA, Josef. MLS, Karel (eds). Kognice 2009: Recenzovaný sborník V. ročníku konference s mezinárodní účastí: Hradec Králové, 14. 9. a 15. 9. 2009. 1.vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2009. 321 s. ISBN 978-80-7041-911-3

8 Přílohy

1) Prachovské skály – Vyhlídka Míru

Dne 6. 9. 2014 před polednem, polojasno, teplo

Muž, 30 let, obr. 36: *„Nejvíc mě zaujala skála s orlím hnízdem. Vyvolala ve mně vzpomínku na návštěvu USA, kde jsem byl pozorovat orly. Na nic jiného se nedokážu soustředit.“*



Obr. 36 Prachovské skály – Vyhlídka Míru 6. 9. 2014
Foto autor

Muž, 50 let, obr. 37: *„Vnímám vrstevnice na skalách a jako by mě přenesly do minulosti, kdy zde bylo moře. Představuju si, jak ustupovala hladina. Fascinují mě ty tvary, cítím se jako geolog, který studuje historii země.“*

Žena, 50 let, obr. 37: *„Místo ve mně vyvolává romantiku. Nechápu, proč lidi fotí, kouzlo místa se podle mě na fotografii zachytit nedá. Vše tady ve mně vyvolává*

vzpomínky na mládí a romantické schůzky s manželem. Chtěla bych tady jen tak nehnutě stát a pozorovat spolu s manželem scenérii skal.“



Obr. 37 Prachovské skály - vyhlídka Míru 6. 9. 2014
Foto autor

Muž, 20 let, obr. 38: *„Tyto dvě skály mi připomínají dvojici nějakých protichůdných bytostí, jako symboliku jin a jang. Cítím jakousi mystiku tohoto souskalí, vyvolávají ve mně vnitřní klid a harmonii, která je spojená s východním učením.“*

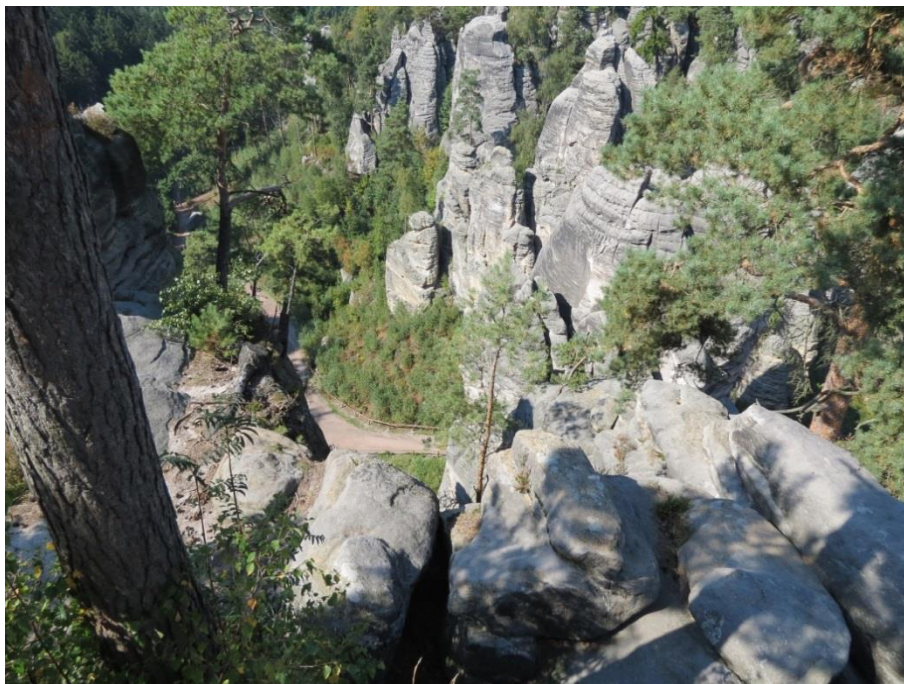


Obr. 38 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 6. 9. 2014
Foto autor

Dne 7. 9. 2014 odpoledne, polojasno, teplo

Muž, 30 let, obr. 39: *„Představuju si, že je údolí zaplněno vodou, úplně se vidím, jak proplouvám mezi skalami na loďce a jak příboj bičuje skály kolem. Cítím zde souznění s přírodou, vnímám to spojení vody a země v minulosti, jehož stopy se zachovaly dodnes.“*

Žena, 35 let: *„Vnímám zejména klid, místo mě naplňuje pohodou. Cítím vánek, který mi čechrá vlasy, vnímám slunce, které se odráží od skal, a mám pocit tepla a bezpečí. Připadám si jako kočka, která se vyhřívá na sluníčku.“*



Obr. 39 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 7. 9. 2014
Foto autor

Dne 28. 9. 2014 odpoledne, pěkné slunné počasí

Muž, 60 let, obr. 40: *„Cítím zde samotu a prázdnotu, vnímám zde jenom klid a ticho.“*
Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem:
„Muž byl ovlivněn pravděpodobně okamžikem, kdy bylo naprosté ticho a klid a nebyl zde kromě něj a mě nikdo jiný, ustal naprosto vítr a nikdo nebyl vidět ani v krajině kolem nás – naprosto vtažen do situace.“

Žena, 60 let, obr. 40: *„Už jsou tady krásné podzimní barvy, probouzí to ve mně touhu malovat podzimní krajinu.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem:
„Žena byla ovlivněna svým koníčkem – malováním.“

Chlapec, 10 let: *„Voní tady jehličí, těším se na Vánoce a na dárky.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem:
„Chlapec byl ovlivněn jednak vůní jehličí, která zde byla vzhledem k bezvětří a teplu hodně pronikavá a zejména svým věkem, dětskou fantazií a radostí z Vánoc.“



Obr. 40 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 28. 9. 2014
Foto autor

Dne 12. 10. 2014 ráno, místo úplně bez lidí, mlhavo, oblačno



Obr. 41 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 12. 10. 2014
Foto autor

Žena, 30 let, obr. 41: „Přijde mi to tady jako bych byla v galerii, borovice tvoří rám a já se koukám na obraz.“

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: „Dívali jsme se na krajinu skrze klenbu větve borovice a okraje menší borovice, to v ženě vyvolalo dojem obrazu, jehož rám tyto stromy tvoří.“

Dne 29. 12. 2014 ráno, oblačno, později s drobným prosvitnutím slunce



Obr. 42 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 29. 12. 2014
Foto autor

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: „Na vyhlídku přicházím jako první, je čerstvě zasněžená a beze stop, přijde mi jako nedotknutá a čistá. Na vyhlídce panuje naprosté ticho, mám pocit izolovanosti od světa. Jsem zde i v blízkém okolí naprosto sám, vnímám pouze nahodilé zvuky, jako je vlak, letadlo, či štěkot psa. Mám stále pocit radosti z toho, že zde vidím tu zimní krásu. Sníh zvýrazňuje na skalách detaily, které jindy nejsou tak patrné. Utváří tak dojem různých postav a tváří. Po půl hodině vysvitne slunce a vykreslí další detaily a ozáří okolí, které má zalité sluncem úplně jinou atmosféru, je zde cítit energie ze slunce a člověk vnímá hlavně odraz paprsků o sněh a skály.“

Žena, 50 let, obr. 43: *„Přijde mi to tady jako homole cukru, který je rozprášený i všude kolem, připomíná mi to Vánoce a pečení cukroví. Cítím pohodu a kouzlo.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Žena byla silně ovlivněna čerstvě napadlým sněhem, který tvořil na skalách a okolí povlak, jenž vypadal jako cukr.“*

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele, obr. 43: *„Vyhlídku ani Prachovské skály se mi vůbec nechtělo opustit, protože zimní atmosféra ve mně vyvolala řadu nových dojmů a pocitů, které jsou letnímu návštěvníku skryty.“*



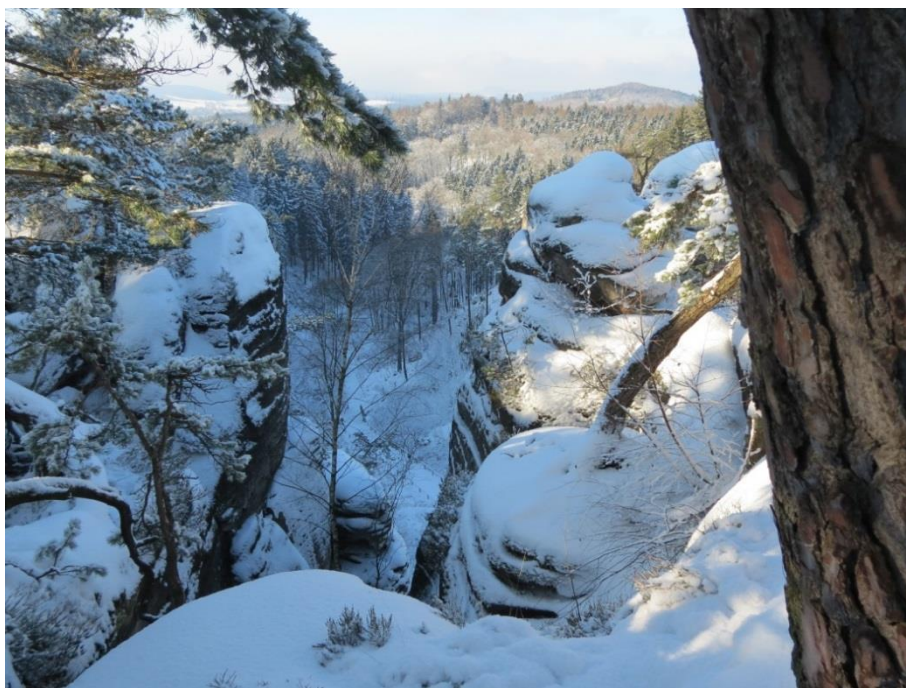
Obr. 43 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 29. 12. 2014
Foto autor

Dne 6. 1. 2015 odpoledne, jasno, bezvětrí

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *“Připadám si jako v pohádce, všude kolem je čerstvě napadlý sníh, který je místy osvětlen slunečními paprsky. Slunce tak utváří hru se stíny a mění vnímání různých objektů. Krajina v dálce je celá osvětlena sluncem a tvoří dojem kulisy. Vnímám ji mnohem dál, než se ve skutečnosti nachází. Cítím tajemno a magičnost, pohled do kraje mne v mysli přenáší daleko na východ, na Sibiř.“*

Muž, 60 let, obr. 44: „Mám pocit, že ten les naproti nám je plný loupežníků, kteří tam číhají na pocestné. Člověk nepozná, v jakém je století, ve skalách mají svoje doupata.“

Žena, 50 let, obr. 44: „Neskutečně obdivuji přírodu, co dokáže vytvořit. Cítím se zde naprosto bezpečně, jako vládce tohoto místa.“



Obr. 44 Prachovské skály - Vyhlídka Míru 6. 1. 2015
Foto autor

2) Prachovské skály – Zátíší skály s mechem a zlomeným stromem

Dne 7. 9. 2014 odpoledne, odpolední slunce

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Místo mi připomíná Boubínský prales, vyvolává ve mně pocit přenesení v čase do doby Klostermana. Z místa je cítit chlad a jakási magie. Působí na mě tajemně, jako brána do jiného světa, jako svět v jiném světě, chladné místo uprostřed rozpáleného světa.“*

Žena, 55 let: *„Je to jako tajemný a pohádkový les, kterým prochází Červená Karkulka. Vidím vlka, který číhá za kapradím. Cítím tajemno, strach a napětí. Mám pocit i něčeho zlého.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Na tuto ženu rovněž působilo místo pohádkově. Byla to velmi zajímavá kombinace barev, stínů a vůní, která vytvářela dojem tajemného a pohádkového místa.“*

Dne 29. 12. 2014 ráno, zataženo, bez slunečního svitu

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Do skal přicházím jako první člověk toho dne, protože ve sněhu nejsou žádné stopy. Mám pocit ohromné radosti, až dojetí, že vstupuji do zasněžených skal, kde jsem byl naposledy v říjnu. Při cestě na vyhlídky se mi vybavují vzpomínky z léta a podzimu, vidím kolem sebe lidi z léta, přehrávají se mi v hlavě různé letní scenérie. Místo se suchým stromem mi připadá jako jakási brána z jiného světa, jako pěšina do jiného časoprostoru.“*

Žena, 60 let: *„Na první pohled toto místo působí smutným až depresivním dojmem. Ale je zde spousta detailů, které tento dojem projasňují, zasněžené malé stromky a větve.“*

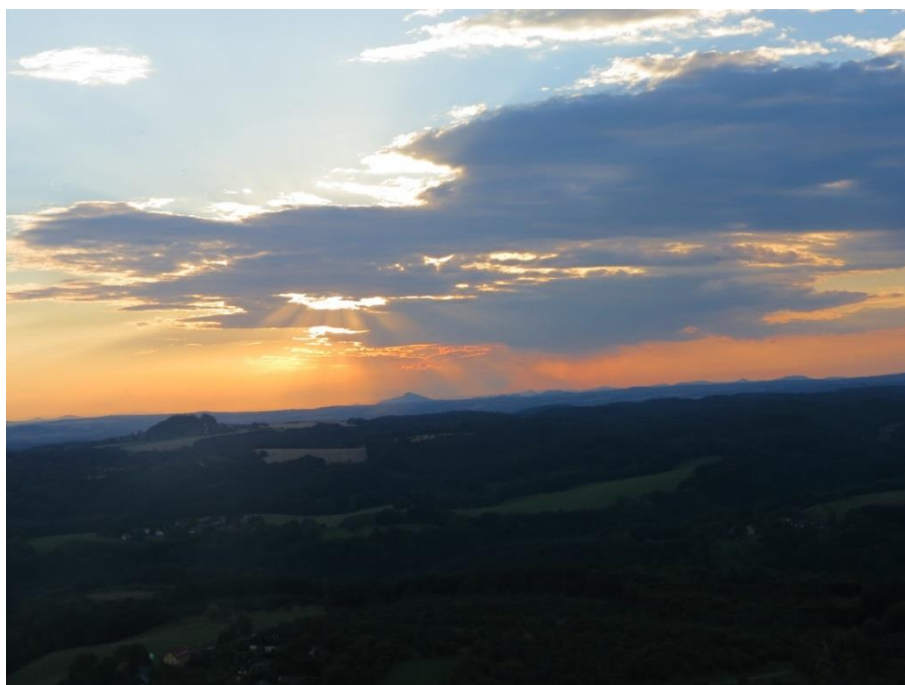
3) Trosky

Dne 23. 7. 2014 před západem slunce, polojasno, bezvětří, skvělá viditelnost

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Místo mi, osvětleno sluncem, které je již nízko na obzoru, připomíná Machu Pichu, kde jsem sice nikdy nebyl, ale fotografie, které jsem viděl, ve mně vyvolaly stejný dojem. Mám pocit tajemna, připadám si přenesen v čase i prostoru. I krajina osvětlená zapadajícím sluncem na mě působí magicky a exoticky. Kameny jsou rozpáleny letním sluncem a sálá z nich teplo.“*

Žena, 40 let, obr. 45: *„Ty tmavě modré mraky mi připadají jako tajemná, kouzelná síla, která pluje oblohou. Přijde mi, jako kdyby přinášely s sebou nějakou energii. Nemůžu od nich odtrhnout oči.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Byl to opravdu fascinující pohled, mraky se přihnaly od severu, na jasné obloze byly tmavě modré, prosvícené červenými paprsky slunce, spodní část oblohy byla červená.“*



Obr. 45 Trosky 23. 7. 2014

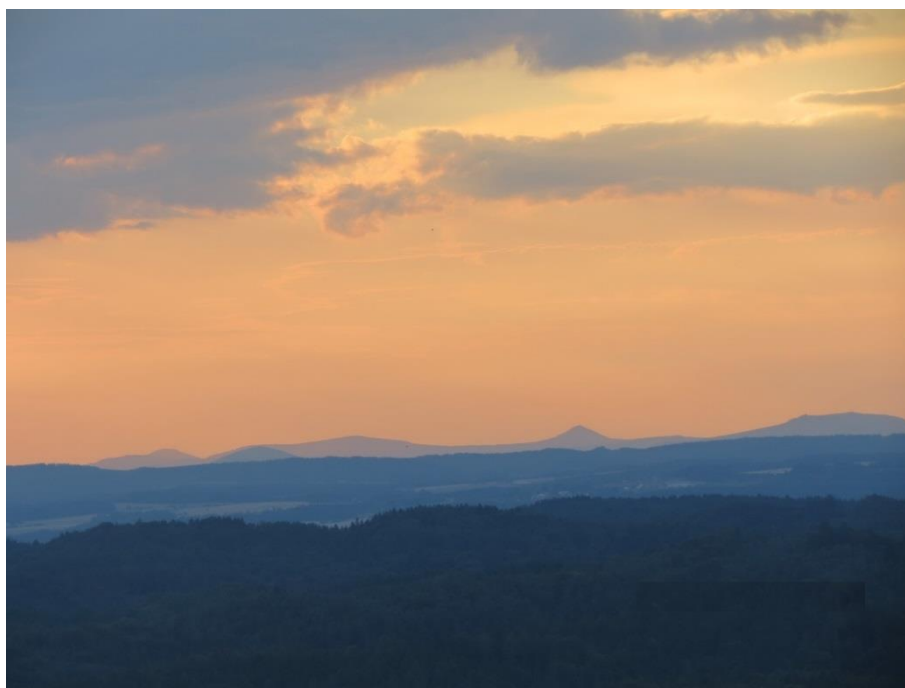
Foto autor

Muž, 45 let, obr. 45: *„Hra barev, připomíná mi to obrazy v galerii, tohle by nikdo nenamaloval. Vsadím se, že se to nedá ani vyfotit. Sálá z toho kouzlo, to nevyfotíte.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Muž byl silně ovlivněn hrou barev a slunečními paprsky. Byl zkušený fotograf, a proto si ihned představil, zda by to dokázal vyfotit.“*

Žena, 30 let, obr. 46: *„Přijde mi, že celá obloha hoří, jako by byl ve vzduchu prach ze Sahary. Připomíná mi to Tunisko, písek a velbloudy, byli jsme tam v červenci s manželem.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Oranžová obloha v ten okamžik opravdu vypadala jako písek ze Sahary.“*



Obr. 46 Trosky 23. 7. 2014
Foto autor

Dne 12. 8. 2014 dopoledne, zataženo, oblačno

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele, obr. 47: *„Je zataženo a tak vnímám převážně hrad. Okolí hradu je tmavě zelené a splývá tak s tmavým hradem v jeden celek. Vnímám hlavně architekturu hradu, přemýšlím, kdo byli lidé, co hrad stavěli,*

hlavou mi běží příběhy lidí, kteří zde pracovali, bojovali, žili. Cítím odlišnost našeho a jejich světa.“

Muž, 60 let, obr. 47: *„Ta protější věž a ta věž za námi mi přijdou jako opačné póly světa. Chodba, co je propojuje, to je jako most, kudy proudí energie.“*



Obr. 47 Trosky 12. 8. 2014
Foto autor

Dne 11. 10. 2014 odpoledne, zataženo, mlhavo, na říjen teplo

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele, obr. 48: *„Vzhledem k mlze kolem hradu si připadám jako na izolovaném místě. Hrad na mě působí ponurým dojmem. Mlha kolem způsobuje, že svět kousek za okolními stromy je jako kulisa. To umocňuje i skutečnost, že stromy kolem hradu jsou zbarvené, ale okolí dál, které se noří do mlhy, je ještě zelené. Cítím na tomto místě samotu a prázdnotu.“*



Obr. 48 Trosky 11. 10. 2014
Foto autor



Obr. 49 Trosky 11. 10. 2014
Foto autor

Žena, 25 let, studentka filozofie z Ostravy, obr. 49: „*Nechápu, kde tady lidi brali vodu, cítím z toho místa strach a bezmoc lidí, kteří zde byli při obléhání a neměli vodu. Vidím, jak toužebně čekali na déšť.*“

Žena, 30 let.: *„Já jsem tady jen kvůli manželovi, nahoru vůbec nepůjdu. Mám strach, že by mě někdo hodil dolů, hrozně se bojím výšek, vůbec se mi tu nelíbí.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Žena byla jasně ovlivněna fobií z výšek. I když stála pod hradem, nedokázala vnímat nic jiného než strach. Pokoušel jsem se zjistit nějaké její další pocity, ale bohužel byla strachem natolik svázána, že o ničem jiném nedokázala hovořit.“*

Muž, 45 let: *„Obdivuji ty lidi, co to tady postavili, dneska už by to nikdo nezvládl. Vidím za tím nesmírnou dřinu a bolest těch, co tady pracovali.“*

Chlapec, 6let: *„Támhle dole už je sníh, určitě je to sníh, hurá, budou Vánoce a zima, budeme si hrát ve sněhu.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Chlapec viděl v dálce Sklopísek Střeleč a mylně se domníval, že písek je sníh.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondenty: *„Lidé vnímají spíše hrad. Atmosféra je silně ovlivněna mlhou, která nedovoluje pohled do kraje a člověk tak vnímá jen hrad a blízké okolí, chybí propojení s krajinou a sluncem, jako tomu bylo v červenci. Je zde cítit jakési chladné tajemno, ponuro. Za jasného letního dne dotvářela krajina daleko více kouzlo místa.“*

Dne 28. 10. 2014 dopoledne, jasno, bezvětrí

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Je jasno a vnímám modrou oblohu a sluneční paprsky. Po výstupu na jednu z věží se těším na krásný výhled do kraje. Ten je však narušován lidmi z okolních vesnic, kteří pálí listí a trávu na zahradách a vytváří místy kouřovou clonu. V místech, kde není kouř, se otevírá nádherný pohled do okolní krajiny, modrá obloha dokresluje zabarvení stromů.“*

Žena, 25 let, obr. 50: *„Připadám si zde jako na Krétě, modrá obloha a slunce, navíc ty ruiny, je to jako ten Faistos.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Žena byla ovlivněna kombinací modré oblohy, slunce a hradeb.“*



Obr. 50 Trosky 28. 10. 2014
Foto autor

Dne 27. 1. 2015 kolem poledne, mlha, sněžení

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Hrad vystupující z mlhy na mě působí nepřítomně, je jako by domalovaný do krajiny. Připadá mi jako tajemné místo, kde sídlí nějaká zlá síla. Mám pocit, že když se k němu budu přibližovat, hrad se bude vzdalovat.“*

Žena, 60 let, obr. 51: *„Jsem zde místní, na procházce s pejskem. I když sem chodívám takřka denně, jsou Trosky pokaždé jiné. V tuto chvíli je viditelná pouze Baba, Panna schovaná v mlze na mě působí až melancholicky.“*

Muž, 65 let, obr. 51: *„Vždy když přicházím k hradu Trosky, tak na mne působí majestátně, ale i tajemně za každého počasí, dnes když jsou částečně v mlze, působí snad ještě tajemněji.“*



Obr. 51 Trosky 27. 1. 2015
Foto autor

4) Humprecht

Dne 6. 6. 2014 odpoledne, slunečno, teplo, bezvětří

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Místo je zalité zelení, všude kolem jsou bujné jarní stromy. Připadám si jako někde v pralese, z něhož vystupuje tajemná stavba. Slunce má velkou sílu a ta v kombinaci s dusnem umocňuje tento pocit. Zámek mi tak připadá spíše jako jakási exotická věž, kdesi v daleké zemi, než jako zámek stojící v Čechách.“*

Žena, 30 let: *„Přijde mi, jako by sem někdo přemístil minaret z nějaké cizí země s půlměsícem na špičce. Odpolední slunce se přibližuje k půlměsíci a promlouvají spolu. Brzy se slunce dotkne střechy, zapadne a nastane nadvláda půlměsíce. Na ochozu se objeví člověk, jenž svolá lidi k modlitbě.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Bylo jasné a poměrně dusné červnové odpoledne, půlměsíc umístěný na špičce zámku a tvar stavby v kombinaci se slunečním svitem evokoval v ženě pocit přenesení do exotické země.“*

Dne 10. 8. 2014 odpoledne, jasno, teplo

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele, obr. 52: *„Ačkoliv je začátek srpna, místo ve mně vyvolává dojem nastávajícího podzimu. Kaštiny, které jsou napadeny klíněnkou, již opadávají a vzduch je nasycen vůní usychajícího listí. Při pohledu na kaštiny a vedle stojící zelené stromy mám dojem, že místo tvoří kombinaci dvou období, léta a podzimu.“*

Žena, 25 let, obr. 52: *„Je to úžasné místo, zámek ve mně probouzí romantiku a touhu strávit tady delší čas. Úplně se tady vidím ve svatebních šatech.“*



Obr. 52 Humprecht 10. 8. 2014
Foto autor

Dne 20. 9. 2014 odpoledne, jasno, teplo

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Vnímám stavbu jako centrum, chrám zasazený doprostřed zeleně, propojení pohádkové stavby s přírodou. Mám pocit souznění s přírodou, jež kolem působí až mysticky.“*

Žena, 50 let: *„Vnímám propojení tajemna a pohádky, pocit až strachu. Krásný, ale přitom ponurý kout. Kontrast krásy a tepla šípkového keře a vyhřáté zdi a chladného dechu opadaných stromů.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Kombinace kvetoucího šípkového keře a větví již opadaného stromu vyvolala v ženě pocit krásy a ponurosti zároveň.“*

Žena, 35 let: *„Stavba mi připomíná nějakou rozhlednu nebo hlásku, ze které k poddaným mluví řečník šlechtického rodu a oznamuje jim důležitá sdělení. Jeho hlas se line po širokém okolí a poddaní v podzámčí naslouchají informacím za běžného denního pracovního ruchu, aniž by svoji práci přerušili. Pracují jako mravenci a na špičce mraveniště stojí Humprecht.“*

Dne 30. 12. 2014 dopoledne, jasno

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: „*Místo mi přijde mnohem více magické, než v létě, je zalité sluncem a pokryté sněhem. Mám od prvního okamžiku pocit pustého zámku. Se spícím zámkem je spojené i okolí, stromy, lidé, zvířata, vše spí. Z místa je cítit chlad, přestože je zalité sluncem.*“



Obr. 53 Humprecht 30. 12. 2014

Foto autor

Žena, 50 let, obr. 53: „*Přijde mi, že se každou chvíli otevřou dveře, vyběhne Popelka z plesu s jedním střevícem na noze, a za ní vyjede princ na koni. Jsem jako součást pohádky.*“

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: „*Místo skutečně připomínalo zámek, v němž je ples, jako v pohádce o Popelce.*“



Obr. 54 Humprecht 30. 12. 2014
Foto autor

Dne 27. 1. 2015 kolem poledne, mlha, sněžení

Muž, 65 let: *„Narodil jsem se a určitou dobu žil zde ve vesnici, pohled na Humprecht jsem měl každodenně z okna domu, do školy jsem chodil 9 let kolem hřbitova. Vždy jsem bral Humprecht jako něco, co sem do krajiny patří a doplňuje ji. Dnes nesvítí slunce, je mlhavo, napadl sníh, vše je tu zase jiné.“*

5) Údolí Plakánek

Dne 11. 8. 2014 dopoledne, zataženo, déšť

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele, obr. 55: *„Vstupuji na vlhké místo, cesta je rozbahněná a po skalách stékají proudy vody. Připadám si jako při vstupu do jeskynního systému, ze kterého je cítit chlad. Místo vyzařuje zvláštní energii, která je uvolňována vodou. Skály obalené blátem vypadají jako rampouchy nebo krápníky.“*



Obr. 55 Údolí Plakánek 11. 8. 2014

Foto autor

Dne 28. 8. 2014 odpoledne, teplo, slunečno

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Od příchodu vnímám zelenou barvu všude kolem. Skály pokryté bujnou vegetací ve mně budí dojem japonské zahrady. Stromy se mi jeví jako bonsaje, nemohu se zbavit pocitu, že jsem někde v Asii.“*

Žena, 20 let, obr. 56: *„Je tady krásně, sluníčko, písek, skály, voda, všude je to zelené, trošku povívá větřík, úplně se vidím na pláži u moře, už jen deku a knížku. Jéé, jak já bych jela k moři.“*

Muž, 65 let, obr. 56: *„Je to nádhera, skály, les, voda, ale především v tuto chvíli klid, žádný cyklista, ani pokřikující turisté.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Ve chvíli, kdy byl muž osloven, na daném místě kromě něj a mne nikdo nebyl, a tak mohl nerušeně vnímat okolí.“*



Obr. 56 Údolí Plakánek 28. 8. 2014
Foto autor

Dne 27. 9. 2014 odpoledne, krásný teplý den, slunečno

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele, obr. 57: *„Pohled na skálu ve mně vyvolává představu uzavřeného a tajemného světa. Připadám si jako cestovatel stojící před neznámou zemí plnou divokých pravěkých zvířat, jež se nachází na tabulové hoře kdesi v exotické zemi. Ze skály na mě vyzařuje tajemná síla, která mě nutí skálu prozkoumat.“*

Muž, 40 let, obr. 57: *„Proti té obrovské skále jsme hrozně malí a bezvýznamní. Cítím se slabý a zranitelný. Kdyby se uvolnil kámen, tak je po nás.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Muže jsem oslovil poté, co stál naprosto sám zamyšlený pod skálou, možná právě tato samota v něm vyvolala pocit bezvýznamnosti a zranitelnosti.“*

Žena, 25 let, obr. 57: *„Cítím sílu vyzařující ze skal, která ve mně v kombinaci s energií slunce vyvolává silný průchod energie tělem, jako když cvičím jógu.“*



Obr. 57 Údolí Plakánek 27. 9. 2014
Foto autor

Žena, 40 let, obr. 58: *„Pohled na vodní hladinu, ve které se odráží skály, ve mně budí dojem pohledu do země za zrcadlem. Něco mě přitahuje, abych do vody vstoupila. Vnímám vůni podzimu a přitom je teplo jako v létě. Přejde mi, jako by zde byly propojeny dva světy.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Atmosféru daného okamžiku utvářela kombinace hřejivých paprsků slunce toho odpoledne a vůně prvních opadavých listů ze stromů. Bylo bezvětří a hladina krásně odrážela obrazy jako zrcadlo.“*

Muž, 50 let, obr. 58: *„Zelená vodní hladina ve mně vyvolává strach, mám pocit, že jsou ve vodě krokodýli a pokud do ní vstoupím, napadnou mě. Vyvolalo to ve mně špatnou vzpomínku na návštěvu jižní Ameriky.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Tento muž naopak vůbec nevnímal to, že hladina odráží krajinu, ale nazelenalá barva vody v něm vzbudila nepříjemnou vzpomínku na zážitek z cest.“*



Obr. 58 Údolí Plakánek 27. 9. 2014

Foto autor

Muž, 70 let: *„Připomíná mi to, jak plyne čas. Vidím v tom provázanost přírody, času a svého života. Cítím při tom pohledu podzim svého života.“*

Muž, 70 let: *„Připomíná mi to moje stáří a bezvýznamnost lidského bytí. Odráží se tam celý můj život.“*

Žena, 30 let: *„Ta hladina ve mně vyvolává romantiku a vzpomínku na první lásku, cítím zamilovanost a touhu.“*

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Místo jsem nemohl opustit, cítil jsem jedinečnost chvíle, vůni listí, pohled na plynoucí hladinu ve mně vyvolal pocit cesty proti času do dětství.“*

Dne 31. 12. 2014 kolem poledne, zataženo

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Již při vstupu do Plakánku mne překvapilo velké množství lidí, jež si udělalo silvestrovskou procházku právě sem. Skupinka lidí pouští na louce balóny a balónky se vzkazy a místo proto zpočátku připomíná spíše pouťovou atrakci, než klidné a romantické údolí. Dále již ale lidí ubývá a otevírá se přede mnou nádherná scenérie, zamrzlý a zasněžený rybník, obklopený skalami, které jsou pokryté sněhem. Místo zpestřují kachny, jež plavou ve vysekané díře na rybníce. Vnímám zejména sních a led kolem sebe. Nebýt písčově zabarvených skal, je krajina černobílá. Místo ve mně vyvolává pocit tajemna, zamrzlý rybník pokrytý sněhem mě láká k procházce po něm, tvoří jakousi bránu do jiného světa. Druhý břeh rybníka utváří svět za touto bránou, přijde mi, že je zde v tuto chvíli jakási časoprostorová anomálie, druhý břeh je na jiné planetě a po výstupu na příkré skály by se mi otevřel neznámý svět, který je tisíce světelných let daleko.“*

Muž, 70 let: *„Já si tu připadám jako kluk, kdy jsem hrával na zamrzlém rybníku hokej. Trefíš puk a pak za ním 100 metrů jedeš. Dneska už bych ho jenom trefil, ale nejel bych.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Muž byl velmi sdílný a vyprávěl mi, že prožil dětství na Broumovsku, kde hrávali často hokej na rybníku mezi skalami. Možná právě podobná scenérie skal a zamrzlého rybníka v něm vyvolala tuto vzpomínku na dětství.“*

6) Valečov - hrad

Dne 12. 8. 2014 odpoledne, polojasno

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Hrad na mě působí ohromujícím dojmem, vnímám jeho velikost a neměnnost v čase. Uvědomuji si svou vlastní bezvýznamnost.“*

Žena, 30 let, obr. 59: *„Cítím zde chlad a představuji si, jaká zima musí být uvnitř hradu a jak ponuré to v chodbách hradu je. Kdybych tady měla bydlet, určitě bych se hrozně bála.“*



Obr. 59 Valečov - hrad 12. 8. 2014

Foto autor

Dne 15. 8. 2014 dopoledne, slunečno, teplo

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele, obr. 60: *„Již z dálky je vidět, jak je hrad osvětlen sluncem. Jeho paprsky se odráží od zdí a okolních skal. V mysli se mi vybaví nějaký křižácký hrad postavený na jihu.“*



Obr. 60 Valečov- hrad 15. 8. 2014
Foto autor

Žena, 30 let: *„Připomnělo mi to jednu pohádku, je o princezně, kterou čarodějnice vězní ve věži a když jednou odejde na trh, princezna se spustí dolů po svých krásných dlouhých vlasech a začne tancovat na paloučku pod věží.“*

Muž, 35 let: *„Mám pocit, jakoby ta věž byla nějakou tajemnou bytostí, která se rozhlíží do kraje a hlídá hrad před příchodem vetřelců. Při pohledu nahoru mám až strach, aby i mě nevyhodnotila jako nepřítele.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem:
„Věž z daného úhlu vytvářela dojem bytosti, jež nás sleduje.“

Dne 19. 9. 2014 odpoledne, slunečno, teplo

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Je nádherný zářivý den, slunce se opírá do hradu a skal, a místo na mě působí idylicky. Když přicházím, krom lidí uvnitř hradu na prohlídce, v okolí nikdo není, vychutnávám si tu samotu a teplé sluneční paprsky, čas se v tu chvíli zastavil a já nehybně pozoruji detaily skal a hradu.“*

Žena, 65 let, obr. 61: „Cítím zde krásnou vůni borovic. Samotné místo mi ale přijde jako čertí díra do pekla.“

Žena, 60 let, obr. 61: „Jak je taková velká část hradu tvořená jen jedním kamenem, to je neuvěřitelné. A ptáci jakoby do něj vyklobali díry.“

Žena, 55 let, obr. 61: „Byla jsem zde naposledy před patnácti lety. Vzpomínám si, že jsme tady chodili po takové staré dřevěné lávce, úplně se mi třepala kolena a bála jsem se, že spadnu, bylo to velmi romantické, ale i dost dobrodružné a nebezpečné. Miluju tyhle pískovcové skály a výhled seshora do kraje.“



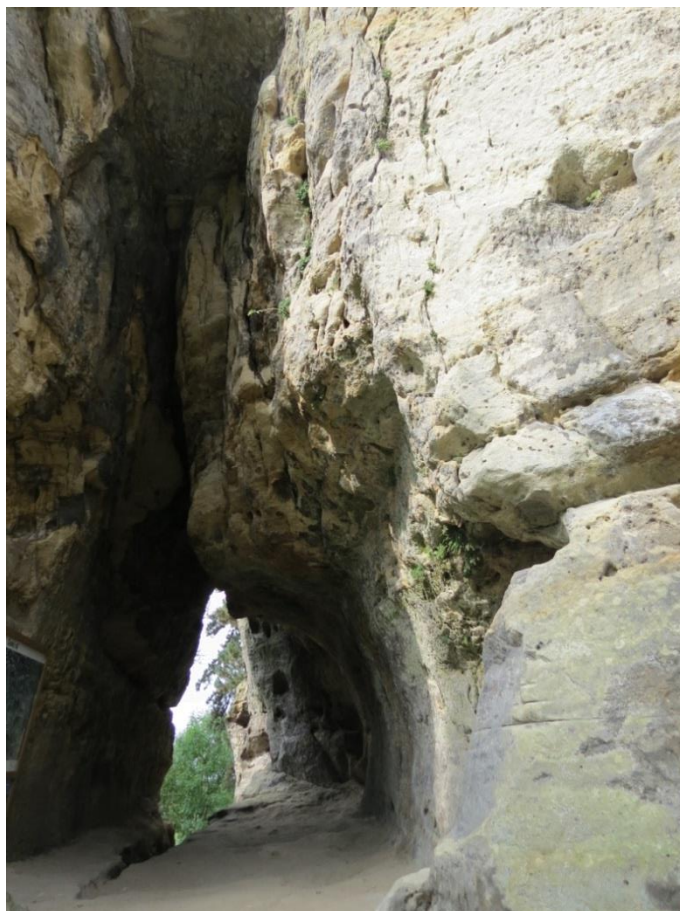
Obr. 61 Valečov - hrad 19. 9. 2014

Foto autor

Dne 21. 9. 2014 odpoledne, zataženo, občasný déšť, nízké šedé mraky

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: „ Již při vstupu do lesa vedoucího k hradu je atmosféra odlišná od minulé návštěvy. Je zataženo, po dešti, občas ještě drobně prší. Ve vzduchu je cítit vůně deště a nízko položené mraky vytváří dojem, že obloha je blízko a z vrcholku hradu by se na ni dalo sáhnout.“

Žena, 60 let, obr. 62: *„Celé místo mi připomíná bránu do pekel, cítím z něj něco negativního. Pocit zlé síly, která proudí do našeho světa z jiného prostoru.“*



Obr. 62 Valečov - hrad 21. 9. 2014

Foto autor

Dne 19. 10. 2014 kolem poledne, polojasno

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Hrad i jeho okolí je provoněno opadávajícím listím, tato vůně je velmi dominantní a zpočátku vnímám pouze ji. Atmosféru podzimu dotváří různě zbarvené listy stromů.“*

Muž, 55 let, obr. 63: *„Jsem tady s vnukem a hned po příchodu nás zaujalo to listí na zemi. Všude plno barev a vůní. Vůbec se netěším na zimu, která už se tady pomalu hlásí.“*

Žena, 60 let, obr. 63: „Na Valečov se vždy ráda vracím. Na člověka zde dýchne středověk a snažím se představit si, jak tady dříve žili lidé v porovnání s naším životem.“

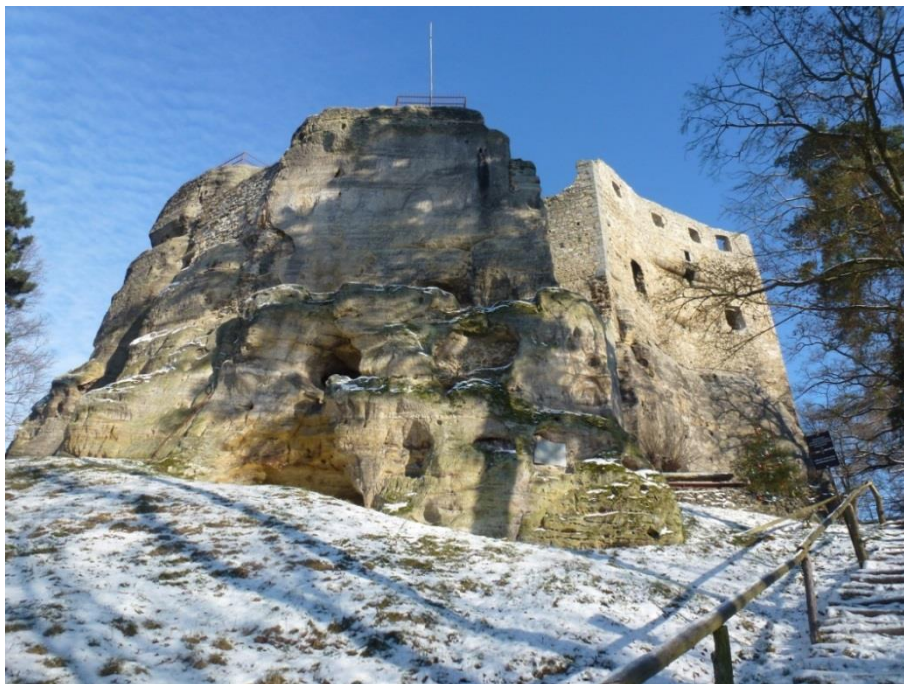


Obr. 63 Valečov - hrad 19. 10. 2014
Foto autor

Dne 30. 12. 2014 dopoledne, jasno, mráz

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele, obr. 64: „Sníh pokrývá skály a okolí. Připadá mi, že sníh skály opticky zvětšuje. Hrad mi přijde v zimě větší a dominantnější, než byl v létě, mám pocit malosti a nicotnosti proti tomuto místu. Z místa cítím rovněž jakousi sílu proudící z historie hradu.“

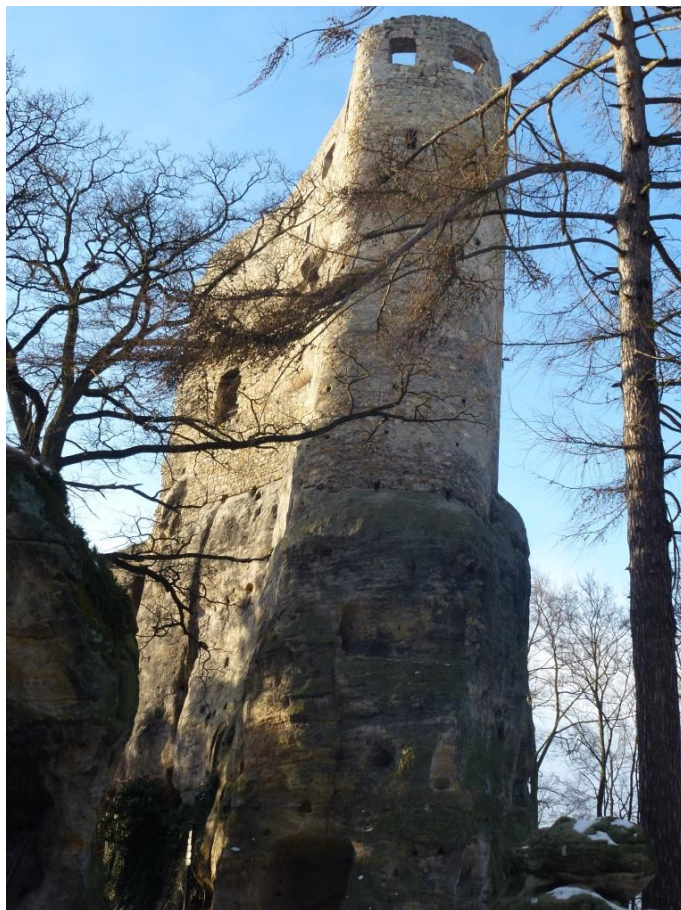
Muž 50 let, obr. 64: „Já tady vidím rytíře v plné zbroji, jak jedou zasněženou krajinou, pustou a mrazivou. Je tady patrný ten chlad, co byl ve středověku.“



Obr. 64 Valečov - hrad 30. 12. 2014
Foto autor

Dne 8. 2. 2015 odpoledne, jasno, mrazivé počasí, silný vítr

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Při příchodu k hradu jsem začal pociťovat samotu a prázdnotu, přičemž ledový vítr ve mně způsoboval nepříjemné pocity, které mi znemožňovaly soustředit se na cokoli jiného.“*



Obr. 65 Valečov - hrad 8. 2. 2015
Foto autor

7) Valečov – skalní byty

Dne 12. 8. 2014 odpoledne, polojasno

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Tato část lesa na mě působí magicky, vnímám jakési kultovní místo, kde docházelo k obřadům. Cítím sílu, která skrze mne prostupuje, energii, která zde proudí. V místě jakoby se zastavil čas, který plyne kolem. Ačkoli je horký letní den, místo na mě působí chladně a temně. Cítím z něj dech podzimu až začátku zimy.“*

Žena, 60 let: *„Jak málo muselo stačit obyčejným lidem dřívě a co všechno k životu potřebují dnes.“*

Dne 15. 8. 2014 dopoledne, slunečno, teplo



Obr. 66 Valečov - skalní byty 15. 8. 2014
Foto autor

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele, obr. 66: *„Místo je prozářeno sluncem, paprsky prosvětlují koruny stromů a prostupují listím. Prostor na mě působí stále*

magicky, přijde mi, že zde existoval kult slunce, který při určitém úhlu jeho svitu na tomto místě prováděl obětování bohům.“

Dne 21. 9. 2014 odpoledne, zataženo, občasný déšť, nízké šedé mraky

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele, obr. 67: *„Zvenku na mne místo nepůsobí tak magicky jako v srpnu, spíš ve mně vyvolává asociaci dětství. Uvnitř v kruhu cítím sílu, která mnou prostupuje a nutí mě stát ve středu kruhu. Svět za hranicí kruhu mi připadá jako kulisa, která je domalovaná.“*

Žena, 45 let, obr. 67: *„Uvnitř kruhu mám pocit něčeho zlého, nemůžu zde stát. Místo ve mně vyvolává strach, nutí mě toto místo opustit.“*



Obr. 67 Valečov - skalní byty 21. 9. 2014

Foto autor

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Ze skalních bytů sálá chlad, působí na mě ponuře. Mám dojem, že místo je nějak propojeno s kruhem nedaleko. Probíhá zde přesun nějaké síly mezi těmito dvěma body.“*

Muž, 30 let: *„Pohled na skalní byt ve mně vyvolává vzpomínku na Řecké vykopávky, navozuje ve mně pocit tepla, slunce a pohody.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem: *„Muž byl pravděpodobně ovlivněn vzpomínkou na nedávnou dovolenou v Řecku, jež v něm vyvolala pocit tepla a slunce, přestože ten den bylo zataženo a chladno.“*

Dne 19. 10. 2014 kolem poledne, polojasno

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Cítím opojnou vůni listí, která je všude kolem. V myslí mě to přenáší do dětství, do školky, kdy jsme si hrávali v parku. Vidím v myslí obrazy, které mi zůstaly v paměti, jako pískoviště, pytel s hračkami, který jsme brávali s sebou. Cítím nostalgii.“*

Žena, 40 let: *„Připadám si jako na plátně, jako součást obrazu s názvem Podzim.“*

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondenty: *„V daný okamžik bylo toto místo krásně zabarvené, listí bylo na zemi i na stromech a mělo zářivě oranžovou barvu, přičemž tuto scénérii doprovázela právě jejich vůně. To byly hlavní faktory, které jsem vnímal a které ovlivnily mé pocity. Na rozdíl od léta, kdy mi to zde připomínalo jakési kultovní místo a vyvolávalo ve mně pocit minulosti, jsem toto vůbec necítil.“*

Žena, 40 let: *„Má to tady veliké charisma, jakoby někdo všechny lidské pocity, starosti i radosti vzal a rozházel je tady na zem.“*

Muž, 65 let: *„Je to romantika, krásný podzimní den, ale vzhledem k blížící se zimě jsem rád, že zde nemusím žít.“*

Dne 30. 12. 2014 dopoledne, jasno

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Místo mi přijde mnohem menší než v létě a na podzim. Stromy už nemají listí a tak je okolí otevřenější, je vidět i hrad. Slunce se*

odráží od sněhu, vnímám světlo, chlad, tu otevřenost kolem, stromy bez listí a slunce mezi nimi, cítím propojení se spící přírodou.“

Muž, 25 let, obr. 68: *„Cítím tady nějaký boj nebo válku, naplňuje mě to strachem.“*

Muž, 65 let, obr. 68: *„Nejsou zde vyšlapané žádné cestičky ke vchodům, tak se mi zdá, že už tu nikdo nebydlí.“*

Žena, 60 let, obr. 68: *„Při pohledu na skalní byty pod peřinou mě napadá, čípak se asi v zimě přikrývali zdejší obyvatelé.“*



Obr. 68 Valečov - skalní byty 30. 12. 2014

Foto autor

8) Vrch Zebín

Dne 14. 8. 2014 dopoledne, oblačno až zataženo, větrno, chladno

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele: *„Připadám si jako ve středu krajiny, všude kolem mě krásný výhled. Mám pocit, jako by se zastavil čas. Vnímám samotu, místo je naprosto opuštěné, jsou vidět jen pasoucí se koně dole pod vrcholem. Celkově na mě místo působí chladně a pustě. Můj dojem je jistě ovlivněn skutečností, že je chladný a větrný den, na kopci ani kolem něj nikdo není, je všední den dopoledne.“*

Žena, 30 let: *„Čas se zde zastavil, jen studenější vítr fouká kolem a pohybuje větvemi stromů. Stojím na vrcholku mraveniště a pozoruji cvrkot dole, ale hodně zpozzdálí, jakoby se mě to vůbec netýkalo. Nic nemusím.“*



Obr. 69 Vrch Zebín 14. 8. 2014
Foto autor

Dne 18. 10. 2014 dopoledne, mlha, viditelnost 20 metrů

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele, obr. 70: „Při příchodu na toto mlhou zahalené místo si připadám jako na Lomnickém Štítu. Vzhledem k viditelnosti kolem 20 metrů výrazně vnímám zvuky okolí. Řehtání koní z nedaleké jízdárny, štěkot psů z města, zvuk jedoucích aut. To vše zní velmi blízko, zvuky jsou výrazné a hlasité, připadá mi, jako by byly jejich původci pár metrů ode mě. Mám pocit, že jsem za jakousi oponou, mimo realitu okolního světa. Po delším setrvání na místě začínám více vnímat kapličku, která je na kopci a kameny kolem sebe, jenž je vidět. Připadám si jako přenesen v prostoru tisíce kilometrů daleko, za mlhou vidím ve své mysli zasněžené vrcholky kilometrových velehor.“



Obr. 70 Vrch Zebín 18. 10. 2014
Foto autor

Žena, 55 let, obr. 70: „Moc toho nevidím, jen slyším, a vžívám se do situace slepého člověka, který je na vnímání okolních zvuků životně závislý. Nutí mě to více se soustředit na kapličku na vrcholu a najednou si uvědomuju, že je pro mě nepochopitelné, jak ji někdo tady vůbec dokázal postavit, na takovém kopci, kam má člověk vůbec problém vylézt, natož, aby sem ještě dopravil stavební materiál.“

Tazatelovo introspektivní hodnocení dojmu získaného v interakci s respondentem:
„Žena byla ovlivněna mlhou a vlhkostí půdy, která se pod nohama smekala a bylo daleko náročnější sem vylézt a slézt dolů oproti dni s hezkým počasím.“

Dne 31. 12. 2014 ráno, zataženo

Introspektivní vyjádření pocitů tazatele, obr. 71: *„Vystupuji na Zebín ten den první, lze to poznat podle čerstvě napadlého sněhu. Při výstupu i během pobytu na vrcholu mám pocit dobyvatele, který vystupuje na neznámou horu. Na vrcholku se cítím povznešeně, viditelnost je špatná a okolní kopce pozvolna mizí v mlze. Vnímám pouze blízké objekty, zejména Jičín a okolní vesnice. Atmosféru utváří zvuky petard a rachejtlí, je Silvestr a tak o tyto zvuky není nouze. Navozují ve mně pocit, jako že dole v mlze zuří válka. Po jejich ustanutí vnímám koně a psy z nedalekého hřebčína, což ve mně navozuje pocit klidu. Celé město Jičín mi přijde jako model pro děti. Koně nehybně stojí v ohradě a tvoří dvě skupinky, připadají mi jako dřevění koníci pro děti, které zde nějaké dítě rozestavělo. Při pohledu k severu, kde je za dobré viditelnosti pohled do hor, na mě sálá chlad a cítím se v mysli daleko někde uprostřed hor.“*



Obr. 71 Vrch Zebín 31. 12. 2014
Foto autor



UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
Fakulta informatiky a managementu
Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové, tel: 493 331 111, fax: 493 332 235

Zadání k závěrečné práci

Jméno a příjmení studenta:

Martin Bušek

Obor studia:

Management cestovního ruchu

Jméno a příjmení vedoucího práce:

Josef Zelenka

Název práce:

Genius loci v cestovním ruchu

Název práce v AJ:

Genius loci in tourism

Podtitul práce:

Genius loci Českého ráje

Podtitul práce v AJ:

Genius loci of Czech Paradise

Cíl práce: Realizovat empirický výzkum percepce krajiny a chování návštěvníků v kontextu vnímání genia loci v Českém ráji. Na zkoumaných lokalitách zjistit, jak tato místa na návštěvníky působí v proměnách dne a roku.

Osnova práce:

Úvod

Cíl práce a metodika zpracování

Teoretická část

Percepce krajiny

Genius loci

Praktická část

Destinace Český ráj

Volba a charakteristika míst výzkumu

Vlastní empirický výzkum

Zpracování výsledků

Shrnutí a diskuze výsledků

Závěry a doporučení

Seznam použitých zdrojů

Přílohy

Projednáno dne: 3.10.2014

Podpis studenta

Podpis vedoucího práce